Hisham Altalib

Kodeks islamskog radnika

CNS
CENTAR ZA NAPREDNE STUDIJE
CENTER FOR ADVANCED STUDIES
SARAJEVO

KODEKS
ISLAMSKOG RADNIKA

Hisham Altalib
Kodeks islamskog radnika

Naslov izvornika:
Misak eš-šeref ed-daʿvi, Herndon: Hisham Altalib, 2009.

Copyright © Hisham Altalib, 2009

Drugo izdanje na bosanskom jeziku. Copyright © 2018 Centar za napredne studije

Sva izdavačka i autorska prava zadržana! Nijedan dio ove knjige ne može biti iznova objavljen, u bilo kojem obliku i na bilo koji način, uključujući fotokopiranje, bez prethodnog pismenog odobrenja izdavača, osim u svrhe kritičkih članaka i stručnih prikaza u kojima je dozvoljeno navoditi kraće odlomke. Također nije dozvoljeno pohranjivanje u elektronske baze podataka i objavljivanje djela na internetu od strane trećih lica.

Prijevod: Rusmir Pobrić

IZDAVAČ: Centar za napredne studije, www.cns.ba | LEKTOR: Hurija Imamović | DTP I DIZAJN KORICE: Suhejb Djemaili | Sarajevo, 2018.

Hisham Altalib

KODEKS
ISLAMSKOG RADNIKA

Prijevod:
Rusmir Pobrić

CNS
CENTAR ZA NAPREDNE STUDIJE
CENTER FOR ADVANCED STUDIES
Sarajevo, 2018.

Ova knjiga objavljena je uz podršku
Međunarodnog instituta za islamsku misao (IIIT).

Sadržaj

Ideja Kodeksa 7

Uvod 9

- Manifesti preporoda 10
- Brojni činioci 10
- Važna i potrebna svijest 13
- Problemi i opomene 14
- Polazna tačka 15
- Ciljevi Kodeksa 16
- Plemenita ambicija 17

Načela Kodeksa 19

Završna riječ 58

Biografija autora 60

Ideja Kodeksa

Ovaj Kodeks jeste poziv svim muslimanima, a posebno onima koji se angažiraju na polju islamskog djelovanja. U njemu se nalazi određeni broj pravila, odredbi i principa koji oblikuju etički kodeks islamskog djelovanja. Kodeks je posvećen izgradnji kulture mišljenja i praktičnog djelovanja. Cilj mu je proširiti prostor za zbližavanje pogleda, ispravno djelovanje i učinkovitost, i smanjiti prostor za proturječja, greške i nerad.

Uvod

U muslimanskom svijetu na sceni je opće islamsko buđenje, što je pozitivna blagodarna pojava koja potvrđuje da je muslimanska zajednica odgovorna, da se izdigla nad nemarom u kojem je bila, da je postala samosvjesna, da se ponosi svojom vjerom te da nastoji da se oslobodi zaostalosti i idejne i životne podređenosti i oponašateljskog slijeđenja. Ovo buđenje u današnje vrijeme obično se naziva *es-sahve el-islamijje*.

Allah, dž. š., htio je, Njemu zahvala i zasluga pripadaju, da ovaj preporod stigne i do neislamskih zemalja, gdje žive iseljeničke zajednice koje su se tamo našle radi školovanja ili potrage za poslom. Te iseljeničke zajednice zavređuju pohvalu zbog toga što su posljednjih godina počele razmišljati o organiziranom institucionalnom radu: o pravnim institucijama koje im izdaju fetve o vjerskim i životnim pitanjima, zatim o administrativnim institucijama koje im pomažu u rješavaju problema, trasiraju put i predstavljaju ih pred zvaničnim institucijama u sredinama u kojima žive. Riječ je o velikom napretku koji pokazuje da su te zajednice počele prevazilaziti snove studenta koji uči, ili turiste u obilasku, ili siromaha koji zarađuje za život. Jer pojedinci su, koliko god bili sposobni i talentirani, tek ličnosti same za sebe, njihove mogućnosti su ograničene, i ma koliko su njihova nastojanja vrijedna, korist i učinak su mali.

Manifesti preporoda

Ovo blagodarno buđenje javlja se u brojnim formama, koje se razlikuju ovisno o okolnostima. Može se manifestirati u vidu islamskog centra u dijaspori, ili džamije, ili privrednog preduzeća, ili fondacije, ili u vidu projekata finansiranja siromaha, ili izdavanja nekog časopisa, ili dnevnog lista, ili aktivnosti na polju pisanja, prevođenja i izdavaštva, može se raditi i o islamskom radniku koji je poslan da poziva u vjeru, ili grupi koja poziva primjeni Allahovih odredaba i uputa u nekoj muslimanskoj zemlji, ili pokreta koji nastoji osloboditi neku muslimansku zemlju od okupacije i tome slično.

Nema sumnje da sve navedeno ulijeva radost i optimizam, zaslužuje ohrabrenje i dovu, zaslužuje da bude podržano, osnaženo i usmjereno.

Brojni činioci

Islamsko buđenje je plod mnogobrojnih činilaca i rezultat različitih nastojanja, zajedničkih i individualnih, organiziranih i spontanih, zvaničnih i onih koja dolaze iz samoga naroda. Prije svega, riječ je o instinktivnom, prirodnom, iskonskom izrazu koji potvrđuje volju ummeta da se vrati svojoj suštini i originalnosti, te očevidnom dokazu da nad ovom vjerom bdije Allah.

Nekome ko izučava spomenuto buđenje i želi predstaviti njegov historijski razvoj, bit će teško odrediti tačan početak tog buđenja, jer ova i slične pojave imaju korijenje koje seže daleko u prošlost, ono je ponekad vidljivo, a drugi put skriveno. Nastojanja da se doprinese buđenju postojala su uvijek, s tim što su ponekad bila vidljiva a drugi put ne. Zatim, rad na polju da've je nešto što nikada nije prestajalo i tako će i dalje ostati. Nemoguće je zamisliti da takav rad bude prekinut. On slabi i jača, ponekad mu se pristupa pogrešno, a ponekad ispravno, ali je njegov opstanak prirodna zakonitost, a Allahova određenja niti prolaze niti nestaju.

Pored toga što je 1967. godina bila važna tačka u historiji buđenja, Arapi su te godine doživjeli duševni, idejni, politički, socijalni i vojni potres zbog poraza od Izraela. Taj je potres, između ostalog, izazvao gnjev naroda prema vođstvima koja su uzrokovala poraz, i prema idejama na kojima su ta vođstva gradila svoju strategiju, počev od revolucionarnih ideologija, sekularizma, socijalizma, liberalizma, pa do nacionalizma i sekularističkog socijalizma. Narod se odrekao tih ideja, zamrzio ih i počeo tražiti alternativu. Tada su se okrenuli islamu, što nije čudno jer su oni, prvenstveno, muslimani. Naposljetku, zajednice se ponašaju kao i pojedinci – kada ih snađu kušnje i nedaće, vraćaju se Allahu, dž. š.

Možemo reći da je poraz 1967. godine dao poticajnu snagu islamskom buđenju. Zbog toga je ova godina važna tačka u njegovoj historiji. Uzvišena li je Allahova, dž. š., mudrost, što je dao da u dubinama zla može biti dobra, kao da i u dubinama dobra može biti zla, i uzvišena li je mudrost Njegova kada je dao da "zakon međusobnog suzbijanja sila" bude stalan i trajan. Svaka sila na zemlji, htjela ili ne htjela, u kontinuiranom je pokretu, potiskuje i biva potiskivana. Kroz ovo kretanje ukazuje se prilika i dobrima i lošima, i muslimanima i nemuslimanima, da budu dobri ili zli, što ovisi o tome da li se pasivno predaju tom kretanju ili se prema njemu aktivno odnose.

Jedna od ljepota Allahove, dž. š., blagosti, milosti i pravednosti jeste ta što je stvorio zakone, a među njima i Zakon potiskivanja sila. Ovi zakoni su postojani i nepristrasni, nikome nisu naklonjeni, niti koga ugrožavaju niti kome daju prednost, bilo pojedincu, zajednici ili religiji, nego su svi pred njima jednaki. Onaj ko valjano postupa po tim zakonima, uspjet će, bez obzira o kome se radi, a onaj ko ne poštuje te zakone, doživjet će neuspjeh, bez obzira o kome se radi. Jedna od korisnih stvari koju donosi Zakon međusobnog suzbijanja sila jeste i ta što on daje nadu onima koji pozivaju u vjeru kroz prilike koje im se pružaju, i što štiti život od stanja nepromjenljivosti i okamenje-

nosti. Zatim, on stalno podsjeća muslimana da je stvarni gospodar Svemira Allah, dž. š., a ta činjenica muslimanu pruža dodatno samopouzdanje i smirenost, povjerenje i djelotvornost. Allah, dž. š., kazuje: *A da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao ali, Allah je dobar svim svjetovima*[1].

Buđenje je napredovalo diljem svijeta. U tom napredovanju činile su se greške, čija je količina varirala od vremena do vremena, od jednog mjesta do drugog, od jedne škole islamskog djelovanja do druge. Međutim, ta količina grešaka nije negirala ispravnost koju je buđenje u sebi nosilo, i nije zaustavila njegov konstantni napredak. Utom se desio jedan strašan potres koji je dao poticaj islamskom buđenju i dodatno ga osnažio. Riječ je o raspadu Sovjetskog saveza 1991. god. Sovjetski savez je bio uistinu ogroman, oboren je rukama svojih stanovnika i od njega je nastalo nekoliko zemalja. Njegovo obaranje pratio je pad komunizma, ateističke ideologije koju je bio usvojio. Zbog te ideologije ugnjetavao je vjere uopće, a islam posebno. Padom Sovjetskog saveza iz svijeta je nestala jedna velika tvorevina zbog koje su tako dugo trpjeli islam i muslimani. Zahvaljujući ovoj činjenici javilo se više prostora za islamsko djelovanje, jer je sada moglo da bude realizirano na širokom prostoru ove nekadašnje tvorevine. Ovaj je potres također jedan od rezultata Zakona potiskivanja sila, a vlast pripada Allahu i na početku i na kraju.

Deset godina kasnije desio se treći potres rušenje tornjeva Svjetskog trgovačkog centra u Njujorku 2001. god. Taj potres se dogodio i o njemu su iznijeta brojna tumačenja i komentari, a možda će ostati samo još jedna u nizu historijskih zagonetki. Međutim, ono što je nakon toga slijedilo, tj. američka okupacija Afganistana i Iraka, te medijske, političke, privredne, vojne i kulturne kampanje, rezultiralo je time da su o islamu u svijetu, općenito, a u Evropi i Americi posebno, počeli govoriti svi ne prezajući od bilo

1 El-Bekare, 251. ajet.

kakve teme. Većina onih koji o tome govore pričaju zlonamjerno ili bez znanja, dok je onih nepristranih malo. Međutim, ova priča učinila je islam zanimljivom temom mnogima i ovo je izvrsna prilika koja poziva poslenike u oblasti islamskog djelovanja (*el-hakl ed-da'vi*) da predstave islam na prikladan način.

Važna i potrebna svijest

Gdje god da je, ummet mora biti potpuno svjestan sljedećeg:

- Ovo je rijetka prilika za upoznavanje drugih sa islamom, koja će proći ako se dorasli i iskreni islamski poslenici ne budu prema njoj odnosili na odgovarajući način.
- Allahov, dž. š., je zakon da neće pokloniti muslimanskom ummetu "besplatnu" pomoć samo zato jer su muslimani.
- Umni, sposobni i probrani sinovi islamskog ummeta treba da predvide i upozore na moguće greške u islamskom radu (*el-amel ed-da'vi*) prije nego se one dogode, odnosno da saniraju greške nakon što se dese tako da iza njih ostane što manje štetnih posljedica.
- Treba da rade na širenju vidika i traganju za novim pristupima u islamskom djelovanju, kako se ummet ne bi učahurio i upao u krug nemoći i nedjelotvornosti.
- Treba da pravilno usmjeravaju islamsko djelovanje.
- Također, moraju širiti prostor za slogu među onima koji se bave islamskim djelovanjem, i sužavati prostor za protuslovlja i razilaženja.

Problemi i opomene

Islamsko buđenje javilo se u mjeri u kojoj se javilo, a ljudi su mu se obradovali i obveselili pa su počeli na njemu graditi ružičaste snove.

Kako bi slika bila potpunija, mora se naglasiti da je ovo buđenje okruženo mnogim problemima koji ga more i otežavaju mu kretanje. Svjedoci smo neslaganja, čak i neprijateljstva i spletki. Stvara se smutnja, povećavaju suprotstavljenosti i širi razdor. To navodi neke da smatraju kako je razdor među muslimanima uopće, a između islamskih radnika posebno, alarmantna činjenica, hronična boljka i neizlječiva bolest.

Može se dodati i to da određenim iskrenim zalaganjima nedostaje ispravnosti, pa se troše tamo gdje nije potrebno. Čak izaberu goru, zabranjenu stvar, a postoji dostupna bolja. Štaviše, ima i toga da se napori ulažu u stvari koje su štetne.

Tome možemo dodati da kod većine radnika u misionarskom polju prevladavaju jednostavnost i dobrota koje graniče s nemarom. Ta okolnost olakšava zlim ljudima da ih uguše i gurnu u ponor, pa ih potisnu u krajnje gluposti i propale avanture, koje štete i njima i okruženju u kojem žive i drugim ljudima. Takvo što izaziva u ljudima mržnju prema njima, pa čak i prema samom islamu, i uliva kod ljudi strah od islama. Najznačajnije polje na kojem se manifestira neznanje tih ljudi jeste politika. Oni na polju politike znaju uložiti brojne napore i trud, a potom bivaju i prve žrtve politike. Uistinu su platili visoku cijenu, kao što su i države i stanovništvo platili prekomjerno, a to je ono najopasnije i najužasnije.

Nema sumnje da pojave poput ove ne možemo pripisivati jednome uzroku. Moramo je posmatrati u kontekstu brojnih i različitih, međusobno isprepletenih uzroka, među kojima ima neposrednih i posrednih, kakvi su naivnost i nemarnost, brzopletost i improvizacija, nespretnost i kompromitiranje, nepoznavanje Allahovih, dž. š., propisa i zakona, ambicije i strasti zaodjenute u vjerski plašt, čiji nosioci ustvari tragaju za profitom,

vođstvom i bogatstvima. Postoje i uzroci povezani sa sposobnosti ljudi da razumiju i pojme, te oni vezani za prirodu vremena kroz koji ummet trenutno prolazi, a to je vrijeme ranjivosti i nesigurnosti koje se negativno odražava u svim oblastima. Među njima je i oblast pozivanja u islam.

Kada je već situacija takva u vezi s personificiranjem ove opasne pojave, dužni smo ustanoviti da lijek ne može biti nuđenje samo jednog rješenja, već posezanje za većim brojem komplementarnih rješenja koja jedno drugo osnažuju i podupiru.

Polazna tačka

Možda na prvo mjesto među rješenjima treba staviti korekciju općih načela za poslenike u oblasti islamskog djelovanja, jer načela određuju, u velikoj mjeri, opće poimanje stvari, i metode prosuđivanja i razmišljanja, i način pristupa radu i praktično postupanje. Poznata je konstatacija, koja ima mjesto aksioma i oko koje se svi slažu, da pogrešna predodžba vodi pogrešnom postupanju, a da ispravna predodžba vodi ispravnom postupanju.

Na početku želimo kazati kako niko ne tvrdi da će sama korekcija načela dokinuti negativne pojave, ali se može reći da će ih u velikoj mjeri ublažiti.

Islamsko buđenje ima izraženu potrebu za preciziranjem, uređivanjem, savjetovanjem i revizijom. Samim tim što je riječ o ljudskom djelu, ono može uključivati i ono što je ispravno i ono što je pogrešno. Islamsko buđenje susreće se i sa vanjskim i sa unutrašnjim preprekama, s tim što su one unutrašnje opasnije i destruktivnije.

Kako vanjska prijetnja stiže od oponenata islama svih vrsta, tako prijetnja iznutra proizlazi iz pogrešnog razumijevanja, ili krive pameti, ili lične neispravne sklonosti, ili ishitrenosti koja se ne slaže s prirodom stvari, ili iz idealizma koji ne vodi računa o realnosti, i tome slično. Otuda dolazi potreba da se pripremi jedan ko-

deks koji bi se ponudio svima koji rade na planu pozivanja u vjeru. On bi obuhvaćao osnovna načela, koja bi mogli pojmiti svi, ili barem većina. Taj bi kodeks ocrtavao ozbiljne, široke, sveobuhvatne nazore, koji bi bili dovoljno široki za sve ljude koji su razboriti i koji imaju entuzijazma. Ovaj kodeks dopušta stanovitu raznolikost u zajedničkom okviru, jer ljudi ne mogu biti kopije u svemu, a to bi se moglo opisati krilaticom „raznolikost u okviru jedinstva".

Zbog toga i zbog osjećaja odgovornosti za preuzeti emanet, kao i zbog izvršavanja odredbe savjetovanja, korigiranja i obnove, od nas se traži da ponudimo osnovna načela, za koja smatramo da će, ukoliko ih se bude svjesno i ukoliko se bude koristilo njima, podstaknuti islamsko buđenje da napravi važne korake naprijed, dok ne dadne, uz Allahovo dopuštenje, najbolje plodove koji se od njega mogu poželjeti.

Zgodno je spomenuti da su ova načela produkt napora, muke, nade, ponavljanja, čitanja te dugog i kontinuiranog posmatranja da bi se zaključilo šta je pogrešno, a šta ispravno u oblasti islamskog djelovanja. Među ponuđenim načelima određeni broj je već ranije definiran u formi u kojoj su izložena na ovome mjestu.

Ciljevi Kodeksa

Kodeks ima za cilj definiranje načela za koja se očekuje da će naići na slaganje, prihvaćanje i poštivanje svih. Ako se to postigne, koristi će biti mnogobrojne, a među najvažnijima bit će: širenje duha ljubavi i povjerenja među islamskim poslenicima, zbližavanje zvaničnog, organiziranog i neformalnog islamskog djelovanja, sužavanje prostora za razmimoilaženje i greške i širenje prostora za dogovor i ispravno postupanje, ohrabrivanje duha konstruktivne kritike, širenje horizonata mišljenja i razmišljanja, otvaranje horizonata konstruktivnog duha i duha obnove, saradnja u stvarima oko kojih postoji slaganje, razumijeva-

nje u slučajevima gdje postoji razmimoilaženje, izlazak iz kruga pasivnosti u krug aktivnog djelovanja.

Ako bismo htjeli sažeti ciljeve ovog Kodeksa u jednu rečenicu iz čijeg značenja bi se moglo nedvojbeno shvatiti o kakvom konceptu se radi, onda bi ta rečenica glasila: "To je kodeks koji određuje pravac islamskog djelovanja, koji približava islamske poslenike i nudi nove vidike".

Nadalje, treba kazati da je ovaj Kodeks namijenjen svima, ali u prvom redu je, što je sasvim prirodno, upućen islamskim poslenicima, jer oni od njega treba da imaju najviše koristi, a oni su istovremeno i najpozvaniji da ga korigiraju i dopune.

Plemenita ambicija

Kodeks ima ambiciju da postane "poslovnik" koji je izveden iz Plemenitog Kur'ana i čistoga sunneta, kojemu je strano svako zastranjivanje i pretjerivanje. On treba da bude oličenje kompromisa i umjerenosti. Kodeks ne nosi pečat nijedne stranke ili grupe, ili određenog džemata (organizacije), ili neke škole islamskog djelovanja, ili nekog mezheba, ili lokalizma. On nema za cilj da bilo šta od navedenoga propagira ili ruši.

Također, on ima ambicije da bude idejni, moralni, odgojni i akcioni ustav islamskim poslenicima, zavjet plemenitosti kojim će se rukovoditi i na kojem će istrajavati, te stvaran, a ne samo formalan doprinos.

Kodeks nastoji afirmirati pripadnost:

- Islamu, koji nam je put sreće na dunjaluku i ahiretu;
- ummetu kojem pripadamo i tom se pripadnošću ponosimo i dičimo;
- islamskom djelovanju kao najčasnijem zadatku, zadatku kojem su bili predani vjerovjesnici;
- domovini koja grli vjeru, jezik, tradiciju, ljude, prošlost,

sadašnjost i budućnost;
- budućim generacijama islamskih radnika, kako bi postupali što ispravnije i što manje griješili.

Stoga, Kodeks vodi brigu da ga odlikuje preciznost, objektivnost, neutralnost, jasnoća, naučna metoda, duh visoke etike, prikladan jezik tako da čitalac osjeća kako iza ovog Kodeksa stoji stvarnost, a ne predstava, plemeniti duh širokih vidika, širokogrudost i iskreno i ozbiljno htijenje da se bude u službi islamskog djelovanja.

Nadamo se da će ovaj kodeks biti svjetlost koja će pokazivati put, da će se oko njega okupljati islamski poslenici, da će se potaknuti čašću i iskrenošću i svojim izborom čvrsto opredjeljivati za načela izenesena u njemu. Otuda je došao i naziv *Misak eš-šeref ed-da'vi*.[2] Pristajanje uz ovaj Kodeks, na kraju krajeva, plod je slobodnog izbora, dobrovoljnog pridržavanja, časne želje, čvrstog povjerenja i simpatije prema onome što sadrži.

Nadamo se također da će vrijedni i predani islamski poslenici ozbiljno prostudirati sadržaj ovoga Kodeksa i da će im od koristi biti ono što je u njegovu sadržaju ispravno te da će skrenuti pažnju na ono što je pogrešno, da će predložiti da se uvrste nova načela, kako bi svako njegovo naredno izdanje bilo bolje od prethodnoga.

Gospodaru, daj nam da uspijemo u onome čime si Ti zadovoljan, iskoristi nas za dobro i opskrbi nas iskrenim nijetom i ispravnim djelima. Salavat neka je i selam ugledniku našem Muhammedu, njegovoj porodici i njegovim ashabima.

Hisham Altalib 2009. god./1430. god. po H.

2 Izvorni naziv ovog djela na arapskom jeziku.

Načela Kodeksa

Sveobuhvatni tevhid: Vjerujemo u Allaha, dž. š., vjerujemo da je On stvoritelj Univerzuma i njegov upravitelj, da jedino On zaslužuje da Mu se robuje, da je odlikovan svim svojstvima uzvišenosti, savršenstva i ljepote, čist od svakog nedostatka. Volimo Ga, vjerujemo da je Jedan i Jedini, veličamo Ga, bojimo Ga se i Njemu molbe upućujemo. Pozivamo muslimane općenito, a islamske radnike posebno, da pitanjima iz područja vjerovanja daju apsolutni prioritet nad drugim oblastima. Jer, pitanje vjerovanja je prvi i najveći stub svih vjerskih pitanja, i glavnih i sporednih. To je osnova koja sva ova pitanja kontinuirano prati, kao što prati život muslimana u svakom segmentu.

Vjerovanje nije samo jedno poglavlje u knjizi koju musliman pročita, pa je sklopi prelazeći na drugo, već je riječ o prvom poglavlju, koje pročita a zatim ga uzme za vječitog saputnika, čitajući preostala poglavlja. Vjerovanje je idejno, emocionalno i praktično stanje koje prati muslimana i koje upravlja čitavim njegovim životom, sve dok ne umre. Ovo iziskuje, između ostalog, da musliman poznaje, podrobno, precizno i sveobuhvatno šta podrazumijeva islamsko vjerovanje. Najvažnije u tom smislu jeste vjerovanje da je Allah, dž. š., jedini Bog (*et-tevhid*), da samo On zaslužuje da mu se robuje i da se Njegove odredbe moraju provoditi. Također, od

njega se iziskuje da poznaje stvari koje ga u potpunosti ili djelomice izvode iz vjere. Među pojavama koje u velikoj mjeri izazivaju čuđenje jeste i ta da djeca napamet znaju šta kvari abdest, a ne znaju šta izvodi iz vjere. Neophodno je i jedno i drugo, ali je razlika između toga dvoga ogromna.

S druge strane, mora se biti na oprezu da se pitanje tevhida ne bi pretvorilo u puko mehaničko, doslovno, suho ponavljanje, da njegovi zagovornici ne uzvjeruju da su samo oni pravoupućeni, da među njima ne zaživi duh oholosti i nadmenosti, pa da s drugima postupaju grubo i bahato. Uvjerenje da se zagovara Istina pohvalno je i potrebno, ali ga mora pratiti pozitivan odnos prema drugima. Samo tako će neko ko djeluje na polju islamskoga rada biti omiljen, privlačit će ljude, a neće ih razgoniti, bit će blag, a ne osion. Tevhid će u njegovom životu dati najljepšu sliku u njegovom razumu, ličnosti i ponašanju.

Islam je Allahova vjera: Vjerujemo da je islam Allahova, dž. š., vjera, vječna, sačuvana, vjerodostojna i konačna. Za nas ona predstavlja: važno pitanje, identitet, rješenje, prošlost, sadašnjost i budućnost. Ona nam je put sreće na Ovome i Onome svijetu, način života koji nam je odabrao Allah, dž. š. Vjerujemo kako to islam od nas traži, tom vjerom se ponosimo, za nju se borimo i dajemo joj prednost nad svime što nam je vrijedno i drago.

Povratak pravim izvorima: Zbog toga što želimo dobro svim ljudima, i zato što smo obavezni pozvati ih dobru, nudimo im da upoznaju islam na njegovim izvorima, otvorenog srca i razuma koji želi saznati, uvjereni da će u njemu naći uputu nakon zablude, istinu nakon laži, sigurnost nakon straha, smiraj nakon nemira, zdravlje nakon iskušenja, te da će u njemu također pronaći rješenja za sve svoje probleme i odgovor na svako pitanje.

Prva opća proklamacija ljudskih prava: Vjerujemo da je islam prva svjetska, potpuna proklamacija ljudskih prava. To je vjera koja čovjeku pruža sva njegova prava, kakva su sloboda vjerovanja i

ljudsko dostojanstvo, te pravo na obrazovanje, brak, sigurnost, opskrbu, pravdu, pravo vlasništva i drugo. Islamsko polazište, u vezi s ljudskim pravima, ogleda se u naglašavanju dostojanstva čovjeka, jer je on najplemenitije Allahovo, dž. š., stvorenje i Njegov namjesnik na Zemlji. Sve što je na Zemlji potčinjeno je njemu.

Cijeli je ljudski rod jedna porodica: Vjerujemo da je cijeli ljudski rod jedna porodica, koju povezuje ljudsko bratstvo. Vjerujemo da je stvoritelj te porodice Allah Uzvišeni, da je otac ljudskoga roda Adem a majka Hava. Ljudski rod od zemlje je stvoren i njoj se vraća. Stoga pozivamo sve muslimane i ostale ljude da zajednički sarađuju u aktivnostima koje će svima donijeti dobro, a to su: ostvarivanje mira, širenje slobode, uspostavljanje pravde, borba protiv kriminala, razvoj nauke, brižljiv odgoj djece, briga o starima, dobrosusjedski odnosi, zaštita životne okoline, poštivanje ugovora i sporazuma.

Zaštita porodice: Brak između muškarca i žene jedini je legalan način za formiranje porodice, koja je prvo i najvažnije okrilje odgoja. Porodica je i najvažniji stub ummeta, prirodna predodređena kolijevka za djecu i mlade. Odgovornost upravljanja njome pada na oca i majku zajedno. Stoga pozivamo da se ona očuva, štiti, da se istakne njena vrijednost, da se institucionaliziraju neophodni mehanizmi za njen prosperitet. Snažno se suprotstavljamo brojnim i ponavljanim pokušajima da se porodica ugasi ili oslabi.

Harmonična koordinacija: Islamski radnici treba da pronađu mudar, jasan i djelotvoran mehanizam koji će im omogućiti da u svojim organizacijama realiziraju podjelu odgovornosti, koju će pratiti red, zadovoljstvo, mir i ljubav. To bi spriječilo sebičnost, gramzivost i nametanje. Time bi se izbrisale podjele i smutnje i dokinula nesposobnost i učmalost. Istovremeno, pružila bi se prilika obnoviteljskom i inovativnom duhu, stvorio bi se širi prostor za povezivanje generacija, a to bi pomoglo i da se najveći mogući broj pojedinaca uputi u vještine vođenja, da se osnaži

timski duh i pokaže poštovanje prema institucionalnom, organiziranom radu.

Pravilo putokaza: Želimo dobro, bratstvo i saradnju sa svima, tražimo opravdanje čak i za neposlušnike, držeći se čuvenog pravila iz *El-Menara* (*ka'ide el-Menar*)[3] šejha Muhameda Rešida Ridaa, rahmetullahi alejhi: „Sarađujmo u onome u čemu se slažemo, a uvažavajmo jedni druge onda kada se razilazimo."

Dogovoranje: Pozivamo na dogovor, na ohrabrivanje razmišljanja i kreativnost i na jednako uvažavanje mišljenja drugih onda kada je njihovo mišljenje drugačije od našeg i onda kada je njihovo mišljenje podudarno sa našim mišljenjem. Svakom čovjeku dajemo pravo na razmišljanje i izražavanje, s tim da se svi na kraju drže donesene odluke, izuzev ako nije u pitanju nešto što se kosi s očitim općim islamskim načelima. Stav o tome da li je neka odluka ispravna, odnosno ispravna u mjeri u kojoj je to moguće, donosi se jedino na osnovu njene utemeljenosti. To podrazumijeva da se pri donošenju odluke imaju u vidu neophodne i potpune informacije, te iziskuje i to da diskusije budu iskrene, objektivne i utemeljene.

Jedna uprava: Treba strogo voditi računa o tome da islamsko djelovanje nema dvije uprave, jednu javnu, čija uloga je formalna, i koja služi samo kao fasada, i drugu, prikrivenu, koja je stvarna uprava i koja sa "fasadom" čini šta hoće. Dakle, misli se na situaciju kada javnoj upravi pripada forma, a prikrivenoj stvarne ingerencije. Prikrivena je uprava ta koja samostalno, po svojoj volji, odlučuje, i nameće odluke javnoj upravi, ili je stavlja u položaj koji je primorava da donosi odluke koje ova, prva, želi. Riječ je o krivotvorenju, laži i očitom kršenju načela islamskog djelovanja, prije svega načela dogovaranja, te prikrivanju nelegalnih odluka plaštom zakonitosti. Posrijedi je stvarna diktatura, a diktatura u vjerskim pitanjima gora je od one u svjetovnim, upravo

3 Riječ je o poznatom stavu koji je ovaj učenjak iznio u časopisu *El-Menar*. (op. prev.)

zato što se kiti vjerskim ruhom, kako bi se prikrio njen stvarni cilj. Ovaj neprikladni metod organiziranja za posljedicu ima to da prikrivena uprava na javnu upravu gleda nadmeno i oholo, a da javna prikrivenu gleda s pakosti i prezirom, da drhti pred predstavnicima prikrivene uprave i ponaša se jadno. Sve to stvara neprijateljstvo i mržnju i vodi ka slomu i neuspjehu. Islamsko djelovanje koje je imalo dvostruku upravu poput ove, platilo je zbog toga gorku cijenu.

Institucionalni rad: Vjerujemo u institucionalni, zajednički i organizirani rad, koji kao prvo poštuje islamski moral, a kao drugo pridržava se programa i planova, da bi nas uvjerio da je institucionalni rad, naposljetku, korisniji za zajednicu i dugovječniji od individualnog rada mada i jedan i drugi sa sobom nose dobro i da nas uvjeri da je institucionalni rad adekvatniji, da daje bolje rezultate na polju korigiranja i obnove. Na kraju, pojedinci su prolazni, a institucionalni kontinuirani rad trajan.

Timski duh: Nastojmo utemeljiti timski duh i ukorijeniti načelo zajedničkog rada. U tom smislu treba uvažavati starije i poticati međugeneracijsku harmoniju, kako bismo se okoristili mudrošću starijih i odlučnošću mlađih. Također, nastojmo dati prednost općem interesu nad privatnim, težimo postizanju dogovora legalnim i civiliziranim načinima, kako bismo spriječili probleme i sukobe prije nego što se dogode ili ih riješili najboljim sredstvima nakon što do njih dođe. Nastojmo širiti duh finansijske i organizacijske pravednosti među poslenicima.

Briga o nadarenima: Vjerujemo u posvećivanje pažnje inteligentnim i talentiranim studentima, jer oni su pokretači reforme, progresa i mišljenja, kroz korisne alternative i inicijative koje su okrenute budućnosti.

Primjer za kojim se treba povoditi: Svaka islamska organizacija treba u svojim načelima, programima, planovima i vladanju svojih

poslenika slijediti primjer časnog, mudrog i uspješnog islamskog djelovanja koje je vrijedno oduševljenja drugih i htijenja da se za njim povodi.

Napredna obnova: Vjerujemo u značaj konstantne obnove, uz poštivanje nedodirljivih postulata. Time se ostvaruje načelo spajanja dobroga staroga i korisnoga novoga. Također, hvata se korak s vremenom i spoznaje ono što vrijeme nosi. To nam daje živost, koja nas štiti od letargije, nemoći i povučenosti.

Samoodrživost: Zagovaramo ostvarivanje samoodrživog djelovanja, tj. oslanjanje na sopstvene mogućnosti, koliko god je to moguće. Jer, donacije su nestalan, nepostojan i nesiguran izvor. Možda je najbolji način da se postigne samoodrživost osnivanje vakufskih organizacija, prilagođenih stvarnim mogućnostima i uvjetima.

Nepristranost Božjih zakona: Uistinu su Allahovi, dž š., zakoni, iz Njegove pravednosti i blagosti prema robovima, neutralni i dosljedni. Ti zakoni nisu naklonjeni bilo kojoj osobi, zajednici ili religiji niti su usmjereni protiv bilo koje od njih. Pred njima su svi jednaki. Onaj ko postupa u skladu sa tim zakonima uspjet će, bez obzira o kome se radi, a onaj ko ne postupa u skladu s njima doživjet će neuspjeh, bez obzira o kome se radi. To znači da Allah, dž. š., niti pojedincu niti grupi muslimana neće dati "besplatnu" pomoć, samo zbog toga što su muslimani. Stoga se mora voditi računa o povezanosti uzroka i posljedica.

Veseo duh: Veselost, u granicama dozvoljenoga, spada među najvažnije stvari koje jačaju vezu mladih sa zajednicom kojoj pripadaju. U pitanju je nešto što ih navodi da budu privrženiji i iskreniji prema zajednici i da bolje prihvataju ideje zajednice. Mi stoga zagovaramo duh veselosti i pozivamo da se on manifestira u različitim prilikama, posebno za vrijeme praznika te na početku i na kraju školske godine. U tom smislu treba organizirati

proslave, koncerte ilahija, takmičenja i sportske aktivnosti, dodjeljivanje poklona, nagrada i dr.

Ciljevi i sredstva: Osnovni ciljevi su nepromjenljivi, dok su sporedni ciljevi privremeni. Kada je riječ o sredstvima, ona moraju biti obnovljiva, djelotvorna i napredna. Sredstva, odnosno načini moraju se stalno mijenjati, mora se raditi na njihovoj raznovrsnosti i unapređenju. Treba učiti iz iskustava muslimana i nemuslimana, jer "mudrost je izgubljena stvar koju vjernik traži". Zatim, svakom od novih sredstava, odnosno načina islamskog djelovanja treba pristupati pridržavajući se dvaju pravila: prvo je da postoji stvarna potreba prije nego što se za njim posegne, a drugo je da ima više dobrih nego loših strana. U suprotnom, ne treba pribjegavati takvom djelovanju.

Islam i islamsko djelovanje: Moraju se razdvojiti islamska vjera i islamsko djelovanje (*el-'amel ed-da'vi*). Jer, islam je Allahova ispravna vjera, stalna i vječna, kojoj laž ne može ni s jedne strane prići. Islamsko djelovanje je ljudski trud, podložan i ispravnosti i grešci. Allahova, dž. š., vjera je sveta, ali, rad u ime nje nije svet. Svetost islama ne proteže se na islamsko djelovanje i ne daje mu osobinu bezgrešnosti, niti se greške islamskog djelovanja mogu pripisivati islamu i skrnaviti ga.

Najbolji metod: Najbolji metod u islamskom djelovanju jeste predstavljanje islamskih učenja i njegovih programa kao osnove, precizno, jasno i sveobuhvatno, jer je to najučinkovitiji način da se ta učenja usade u svijest primatelja i najizvjesnije je da će biti prihvaćena. Stoga moramo paziti da ne započinjemo sa navođenjem nedoumica i odgovora na njih, ili pričom o različitim sljedbama, stavovima i mezhebima i argumentima za i protiv. Ako je takvo nešto i neophodno, onda odgovor treba biti u najužim mogućim granicama, bez kršenja osnovne postavke ovog metoda.

Ne polemiziranju: Pozivamo da se postavi brana za teoretska zapitkivanja, rasprave s pretpostavkama, krive tvrdnje, arhaične stavove, sumnjive pretpostavke i neproduktivne rasprave. Jer, to je gubljenje vremena, truda i sredstava i bježanje od stvarne odgovornosti kojoj se mora okrenuti. Pored toga, polemiziranje, u većini slučajeva, dovodi do toga da ljudi počnu osjećati odbojnost jedni prema drugima, pa čak i pakost.

Povezivanje islamskih organizacija: Temelj saradnje među islamskim organizacijama jeste nadopunjavanje. Ukoliko to nije ostvarivo, onda je to potpomaganje, a ako ni to nije moguće, onda je poštovanje i suživot. Sve ostalo je propast.

Važnost preispitivanja: Načelo preispitivanja je originalno islamsko načelo i visoko civilizirana metoda. Stoga smo dužni voditi o njemu računa i kontinuirano ga prakticirati, i to kroz transparentnost, samokritiku, stalnu reviziju i ustrajnu inventuru, kako bismo uvidjeli pozitivne aspekte, i takve razvijali, te uvidjeli negativne aspekte, pa ih se čuvali i otklonili ih. Jer, ljudsko djelo može biti i ispravno i pogrešno.

Poštivanje stručnosti: O šerijatsko-pravnim stvarima treba pitati poznavaoce vjere, a o drugim stručnim pitanjima ljude koji u tome imaju iskustva. Brojni ljudi mogu biti potvrđeni, čuveni islamski poslenici, ali oni nisu osobe koje su mjerodavne za izdavanje fetvi niti su stručnjaci za određena tehnička pitanja.

Pozitivni duh: Pozivamo na posvećenost pozitivnim stvarima, optimizmu, unošenju radosti i olakšavanju, kao što pozivamo udaljavanju od negativnih stvari, pesimizma, odbojnosti i otežavanja.

Potrebna smirenost: Pozivamo na transformaciju iz uzrujanosti u mudrost, iz razdraženosti u smirenost, iz zanemarivanja životnih pitanja u vještinu njihovog saznavanja i rješavanja i učešće u svemu što je konstruktivno.

Sveobuhvatna vjera: Islam je posljednja Allahova objava čovječanstvu. Stoga je on sveobuhvatni program koji uređuje sve segmenta života, na nivou pojedinca, grupe i šire društvene zajednice. Riječ je o religiji, državi, zakonu, obredu, ekonomiji, etici, zdravlju, te porodičnim, društvenim i međunarodnim odnosima, i drugome. Islam prati čovjeka od njegova rođenja do smrti i proživljenja. Stoga su islamski poslenici dužni voditi računa o sveobuhvatnosti islama, da se njome ponose i da odbiju pokušaje svođenja islama na puko obredoslovlje. U tom smislu, ne smije im se desiti da budu zaokupljeni perifernim pitanjima i pojedinostima i da zapostave temelje i univerzalnosti. Ako potreba zahtijeva obradu nekog sporednog pitanja ili nekog detalja, ona mora biti na mjestu, u pravo vrijeme, primjerena datoj okolnosti i odgovarajućeg obima.

Kultura dijaloga: Zagovaramo učenje kulture dijaloga i njegovih vještina, jer je dijalog jedan od najznačajnijih alata uspješnog islamskog djelovanja. Onaj ko je uspješan u vođenju dijaloga on je ustvari uspješan advokat pitanja koje zagovara. U suprotnom biva obrnuto.

Zajednički put: Nemoguće je da islamski poslenici budu posve jedinstveni u pogledu ciljeva, načina i prioriteta djelovanja. Među njima mora postojati veća ili manja razlika. Međutim, ako pažljivije pogledamo, vidjet ćemo da postoje brojne tačke u oblasti akaida, ibadeta, ahlaka i propisa iz oblasti muamelata, koje su svima zajedničke, ali duh osporavanja drugih, sa inatom i strastima koje nosi, zaklanja te zajedničke tačke. Površina nesloge množi se sa deset puta toliko pa izgleda veća, a površina sloge dijeli se sa deset pa djeluje manja. Možemo sa sigurnosti tvrditi da među misionarima postoji put oko kojeg se slažu i zajednička platforma. Dužnost onih koji su posvećeni islamskom djelovanju jeste da to znaju i da se zbog toga raduju, da djeluju na temeljima zajedništva, da ga šire smireno, strpljivo i kontinuirano, kako bi pridobili što veći broj ljudi.

Opasnosti tajnog djelovanja: Snažno upozoravamo na problem koji se ogleda u ezoterijskom i tajanstvenom pristupu u islamskom mišljenju i islamskom djelovanju. Tvrdimo da je islam savršena, jasna vjera, da su sva njegova načela i ideje javni i da u njima nema tajne niti imaju dodatka. Uistinu, javni karakter vjerovanja jeste njegova snaga, jer čovjek obznanjuje ono čime se ponosi. Nadalje, ljudi, po svojoj prirodi, prihvaćaju jasne, javne, razumljive i ispravne ideje, a bježe, po svojoj prirodi, od sumnjivih, tajnih, nejasnih i nerazumljivih ideja. Tajne greške više štete onima koji ih čine nego što štete onima koji se sa njima ne slažu. Njihova tajnost čini da se zakompliciraju, jer su u tami pa se ne vide, za razliku od javnih grešaka, koje se mogu vidjeti s obzirom da su na svjetlosti.

Idejno jedinstvo: Jedan od razloga razjedinjenosti među islamskim radnicima jeste odsustvo najniže zajedničke granice idejnog jedinstva među njima. To je pojava koja je dovela i još uvijek dovodi do različitih ciljeva, metoda i prioriteta te do odbojnosti, pa čak i mržnje i pakosti. Stoga se pitanju usađivanja idejnog jedinstva među islamskim poslenicima općenito, a omladinom posebno, mora pokloniti dosta pažnje. To jedinstvo se može realizirati širenjem šerijatske kulture utemeljene na Knjizi i Sunetu, zatim duha umjerenosti, potpomaganja, samilosti, bratstva i pravednosti, a posebno kroz poimanje prioriteta, vještinu dijaloga, etiku razilaženja te potvrđivanje sveobuhvatnosti islama i njegove primjenjivosti, u svakom mjestu i svakom vremenu. U prilog tome išao bi i izbor knjiga koji bi se vršio s velikom pažnjom, u skladu s navedenim ciljem. One bi se davale islamskim poslenicima i omladini, da ih s vremena na vrijeme iščitaju, baš kao što čine sektori za nastavne planove i programe u ministarstvima odgoja i obrazovanja.

Autoritete u vjeri uvažavati a ne smatrati ih svetim: Prirodno je, također i poželjno i korisno, da musliman voli nekoga ko ga vodi

u vjeri, odnosno alima kojeg slijedi, ili imama džamije i slično. Međutim, ta ljubav ne treba prelaziti granice, jer su sljedbenici ranijih religija zabludjeli kada su ogrezli u veličanju svojih vjerovjesnika i dobrih ljudi pripisujući im nadnaravnost, pritom zanemarujući Allaha, dž. š. Okončali su u mnogoboštvu, a prije toga su ispravno vjerovali u Jednog i Jedinog Boga. U najraširenije bolesti među muslimanima, i običnim smrtnicima i misionarima, spada njihovo predimenzionirano vezivanje za svoje autoritete. Time su ih učinili mjerilom za raščlanjivanje istine od laži i ispravnosti od greške, kao da su oni bezgrešni, zaboravljajući pravilo koje glasi: "Ljude poznajemo po istini, a ne spoznajemo istinu po ljudima." Ovo pretjerivanje bilo je i ostalo jedan od uzroka muslimanskog razjedinjavanja i raspirivanja mržnje među islamskim organizacijama. Rješenje je u tome da ljudi svoje autoritete vole umjereno i da na njih gledaju kao na ljude koji i ispravno postupaju i griješe. Njima pripada onoliko ljubavi, uvažavanja i privrženosti koliko kod njih ima istine i učinkovitosti, jer musliman je tragač za istinom. Autoritet je sredstvo i prolazan je, a ideja je cilj i ona je vječna.

Započinjanje od tačke na kojoj su drugi stali: Pozivamo da se islamsko djelovanje gradi na temelju iskustava prethodnika. Jer, nijedna organizacija, ili centar, ili škola, ili neformalna grupa, ne počinje ni iz čega, niti je prva koja se stavlja u služenje Allahovoj vjeri, a niti će biti posljednja koja će se prihvatiti ovog časnog cilja.

Zakon postepenosti: Zagovaramo da se podrobno razmišlja o značaju progresa a ne brzo ostvarivog napretka, zagovaramo uzgoj a ne nasilan rast, mudrost a ne ishitrenost, postepenost a ne skokovitost, strpljivost a ne brzopletost, tihi ustrajan rad a ne veliki posao koji će brzo iščeznuti. U časnom se hadisu navodi: "Uistinu, putnik se iscrpi prije nego pređe zemlju ili jahaću životinju iznuri." U drugom hadisu stoji: "Allahu su najdraža

najustrajnija djela, makar bila mala.“ Treći hadis kaže: “Niko se neće s vjerom nadmetati a da ga ona neće pobijediti.” Ovdje se moramo prisjetiti dragocjene poslovice koja kaže: “Vrijeme je doista dio lijeka.”

Periodičnost: Imamo povjerenje u periodičnost, odnosno podjelu ciljeva po prioritetima, na putu ka općem cilju, u smislu da jedan cilj otvara put onome koji slijedi, i da se cilj koji slijedi temelji na cilju koji mu prethodi, i tako dalje. Treba postavljati ciljeve koje možemo realizirati i koji odgovaraju okolnostima.

Institucije zajedničkog rješavanja vjerskopravnih pitanja (zajednički idžtihad): Duboko vjerujemo i neprestano tvrdimo da je islam vjera koja odgovara svakom vremenu i mjestu i da je sposobna riješiti svaki problem koji se javi. Pozivamo naše znanstvenike i pravnike da ponude ta rješenja i izražavamo dobrodošlicu organizacijama zajedničkog rješavanja vjerskopravnih pitanja. Među njima su: Akademija islamskih znanosti u Egiptu, Akademija za fikh pri Rabiti, Akademija za fikh u Kartumu, Evropsko vijeće za fetve i istraživanja, Vijeće za fikh u Sjevernoj Americi, Međunarodni savez muslimanskih znanstvenika, i druge organizacije. Smatramo da je njihovo osnivanje korak od velikog značaja i nadamo se da će ove institucije raditi u koordinaciji, jer sklad uvećava korist. Također, nadamo se da će se usavršiti tehnički mehanizmi za profesionalce i stručnjake, jer bi to zaista dalo veću vjerodostojnost i učinkovitost.

Grupa muslimana: Vjerujemo da je svaka islamska zajednica (džemat), ili stranka sa islamskim predznakom, ili islamska organizacija grupa iz reda muslimana, a ne grupa koja predstavlja sve muslimane. Vrijednost svake od njih bit će srazmjerna njenoj ispravnosti u ideji i učinku u djelovanju i praksi.

Opasnosti uopćavanja: Problem štetnog uopćavanja široko je prisutan u muslimanskoj literaturi. Naprimjer, općeprihvaćeno je da se nemuslimani isključivo ujedinjuju radi rata protiv muslimana,

da su Jevreji vladari svijeta koji njime upravljaju, da oni mogu sve, da je svaki zvanični islamski rad varka, zavjera, zaposjedanje i štetnost kojih se treba paziti, a da je svaki islamski "narodni", neformalni rad poticajno dobro i potpuna istina. Tu je i uvriježeno mišljenje da je krivulja na grafikonu islamskog ummeta u neprekidnom usponu kod jedne grupe, ili u konstantnom padu kod druge grupe, te da je zavjera kod jedne skupine prisutna u svemu, a da je kod druge nema nikako. Takvo razmišljanje gubi nepristrasnost i objektivnost, zapada u formalizam i površnost i pribjegava pripremljenim, brzopletim konzervativnim stavovima, oslobađajući se obaveze istraživanja, iznalaženja alternativa i rješenja i pokretanja inicijativa. Pristalice ovakvog poimanja stvari zavaravaju se da nisu grešni kada se oslanjaju na lijenost i negativnost, jer oni su kako misle, ili kako im se predočava da misle, ili kako priželjkuju – pred potopom od strane zlih sila kojima ne mogu ništa. Ovakav stav je u suprotnosti sa Allahovim, dž. š., zakonom međusobnog suzbijanja sila. Muslimanu je dužnost da se čuva ovih štetnih uopćavanja i sličnih pojava, da svjetlom svoga razuma i odvažnošću svoga srca stvari rješava na najljepši način i da ih postavlja tamo gdje im je mjesto. Musliman se mora potruditi da shvati uzroke i posljedice, razloge i rezultate, da izabere ili iznađe rješenja i da ne pada u ropstvo zavaravanja i logike obaveznog izbora između dvije proturječne stvari, od kojih se za jednu mora opredijeliti: crno ili bijelo, melek ili šejtan, lahko ili nemoguće, potcjenjivanje ili preuveličavanje.

Ljudska odgovornost: Allah, dž. š., obavezao se da će čuvati i štititi vjeru. Međutim, On je – a Njegova je mudrost sveobuhvatna – obavezao muslimane na ovaj uzvišeni zadatak. Ova Vjera, iako je riječ o jasnoj Istini, stvar je Božijeg određenja, ali je u rukama čovjeka. Svi mi znamo za velike žrtve koje su podnijeli plemeniti vjerovjesnici, a. s., njihovi vjerni sljedbenici, njihovi drugovi i oni koji su njihovim putem krenuli, radi pomoći ovoj Vjeri. Njih za uzore uzimamo i njihovim stazama hodimo.

Lijep uzor: Islamski poslenici moraju imati na umu da je lijep uzor sredstvo rada na polju islama, i to sredstvo od najveće važnosti. Islamske daije su uspijevale širiti islam brojnim sredstvima, među kojima prednjači lijep uzor. Stoga se od njih traži da na samom početku među ljudima budu praktičan uzor kada pozivaju u islam.

Precizna terminologija: Moramo voditi računa da imamo svoju posebnu terminologiju i da je ta terminologija precizna, jasna i nezavisna. Moramo je izabrati pažljivo i mudro, i izbjegavati povinovanje navalama ideja koje vladaju u određenom vremenskom trenutku. Tako nećemo okarakterizirati islam da je socijalistički, ako prođu ima socijalističko tržište, niti kapitalistički, ako je živo kapitalističko tržište, niti da je demokratski, ako je traženo demokratsko tržište, i tako dalje. Jer, islam je islam sa svojim standardima, postulatima, ishodištima i stremljenjima. Nekad se njegova načela podudaraju s drugima, što upućuje na širinu i sveobuhvatnost islama. Međutim, to nam ne dopušta da islam opisujemo kategorijama koje pripadaju ovom ili onom idejnom pokretu. Islam je osnova, ostalo su popratne stvari, on je postojan, sve ostalo je promjenljivo, on je čista istina, sve ostalo nije to.

Jasan način pisanja: Naše da'vetsko pisanje mora biti jasno, proračunato i uređeno u tom smislu da ima jedinstveno značenje, koje i autor i čitalac poimaju na isti način. U tome postoje dvije značajne koristi. Prva jeste stvaranje zajedničkih koncepata i znanstvenih metoda kod islamskih radnika. Druga je dokidanje mogućnosti štetnih nesporazuma i nerazumijevanja među njima, posebno među mlađima, te sprečavanje pogrešnih tumačenja u kojima je dozvoljen nejasan, tmuran i maglovit govor, kojem je svojstveno da vodi ka proturječnim mišljenjima, pretjerivanju ili nemaru, smutnji i podjelama.

Srdačnost prema drugome: Naša načela nisu naše vlasništvo, već smo mi vlasništvo tih načela. Stoga ne treba da omalovažavamo

napore drugih koji rade za njih, iako to čine na drugačiji način i različitim aktivnostima, nego se moramo radovati tome, s obzirom na to da se i njihovi i naši napori spajaju u službi pozivanja u islam. Dužni smo da ih volimo i cijenimo njihov trud, da im pomognemo savjetom i da s njima sarađujemo koliko god je moguće. Na nama je, također, da učimo iz svakog korisnog truda pojedinca ili grupe, koliko god on bio mali, makar on bio dijelom pogrešan ili manjkav.

Dvije pripadnosti koje se međusobno nadopunjuju: Islamski radnici, gdje god bili, treba da vode brigu o zaštiti domovine, njenoj sigurnosti, tekovinama, životnoj sredini i budućnosti novih generacija. Urođene pripadnost domovini i naciji i izborna pripadnost vjeri i načelu nadopunjuju se i spajaju, a nisu proturječne i suprotstavljene.

Nemamo monopol nad istinom: Javno obznanjujemo i jasno i odlučno potvrđujemo da ne svojatamo istinu i druge upozoravamo da ne upadnu u varku njenog prisvajanja. Mi vjerujemo u svoje ciljeve i sredstva, ali ne zagovaramo da su oni savršeni. Izražavamo dobrodošlicu i zahvalu onome ko nas uputi na greške ili nedostatke. Također, poštujemo pravo drugih na izbor ciljeva i sredstava. Svima nam je potrebno da svoje namjere učinimo iskrenima prema Allahu, dž. š., da težimo istini, da se okitimo hrabrošću kreativnosti, da priznamo grešku ako je učinimo, uz svu ozbiljnost, da se radujemo istini kada je drugi propagiraju, da pozivamo na međusobnu razmjenu iskustava. Takav je odnos od izuzetne važnosti za obogaćivanje pojedinaca koji se bave islamskim radom i organizacije i njihovo oplemenjivanje i izgradnju spremnosti za uzimanje i davanje. Ne postoji niti će postojati neko ko je iznad savjeta i upute, ili neko ko polaže pravo na svu istinu, dok je kod drugih sve pogrešno.

Privrženost i šovinizam: Prirodno je da je neki islamski poslenik privržen metodi koju je izabrao, jer ju je izabrao zbog odlika koje

ju u njegovim očima čine boljom od drugih. Ne smije tvrditi da je ta metoda bezgrešna i savršena, niti smije biti nepravedan prema metodama drugih misionara. Privrženost metodi uz navedene uvjete dozvoljena je, pohvalna i obavezna. Ako neko postupa suprotno, zapao je u prezreni šovinizam, koji islam zabranjuje i opisuje ga kao neznaboštvo. To iziskuje da uvijek imamo na umu kako je mjerilo za određivanje nečije vrijednosti: bogobojaznost i dobro djelo. Ovo pravilo poziva tome da je neophodno kloniti se svih neznabožačkih pristrasnosti: lokalističke, plemenske, stranačke ili klasne.

Logika prioriteta: Naglašavamo pravilo prioriteta, veličamo njegov značaj i zagovaramo ga, jer islamska pitanja nisu sva na istom stepenu. Naprimjer, vjerovanje u Jednog i Jedinog Allaha, dž.š., neuporedivo je važnije od pitanja uklanjanja zapreke s puta. Pitanja vezana za islamsko djelovanje također nisu na istom nivou. Zbog toga ih moramo dobro pojmiti i svako pitanje postaviti na odgovarajuće mjesto. Također, treba preispitati redoslijed tih prioriteta s vremena na vrijeme, shodno promjenama. Jer, ljestvica prioriteta u islamu je postojana, ali je u islamskom radu promjenljiva shodno vremenu, mjestu i čovjeku. Ono što se vezuje za pravilo prioriteta jeste da ovladamo sposobnošću za procjenu šteta kada se događaju pa da izaberemo manju štetu, te da ovladamo sposobnošću procjene koristi kada se ukažu, pa da izaberemo onu koja daje najviše.

Poimanje svrsishodnosti: Islamski radnici treba dobro da paze na poimanje namjera i da se zadube u njih. Nije im dozvoljeno držati se zakonodavnih tekstova površno, zaustavljajući se na njihovoj doslovnosti, zanemarujući svrhu, tajne i mudrosti koje se kriju iza njih. Ovo ne znači da ne treba pridavati pažnju vrijednosti tekstova, nego da treba prodrijeti u njihovu suštinu, uravnotežiti potvrđene s onima o kojima postoji razmimoilaženje, pojmiti dijelove u svjetlu cjeline i u svjetlu općih namjera Šerijata,

te u svjetlu fikhskog pravila koje kaže: "Pouka je u namjerama i značenjima, a ne u riječima i načinu izražavanja", te srodnoga pravila koje glasi „Stvari se vrednuju prema namjerama". Nema sumnje da se od nas zahtijeva da slijedimo stručnjake u oblasti prioriteta.

Sagledavanje posljedica: Islamski radnici moraju znati pojmiti posljedice, tj. rezultate i tokove stvari koje će slijediti nakon njihove određene odluke. Ovo pravilo iziskuje podrobno poznavanje Allahovih, dž. š., propisa i široko razumijevanje lokalnih, regionalnih i međunarodnih prilika. Zbog toga moraju dugoročno sagledati posljedice, odnosno odluku prije nego je donesu, i shvatiti kakve će tragove ona ostaviti na njih i na ljude oko njih. Moraju se u svojim proračunima osloniti na uvjerenje, ne na sumnju, na suzdržanost, a ne na brzopletost, na sposobnost, a ne na zavaravanje. Historija islamskog rada bilježi lahkomislene odluke, kojim su njihovi donosioci htjeli odagnati neko zlo ili napraviti neko dobro, ali je posljedica bila krvava katastrofa ili niz velikih nesreća.

Poimanje realnosti: Islamski radnici moraju biti sposobni naučiti razumijevati realnost, dobro uvidjeti uvjete i okolnosti vezane za nju i saznati stvarnu distancu između priželjkivanih nada i pruženih mogućnosti. Time će njihove parole, ciljevi i programi biti primjenjivi. Riječ je o načelu koje traži rad na formiranju umova i ličnosti. U tom smislu i okupljanju ljudi oko jasnih stvari, pažljivo odabranih, zatim vođenje računa o tome šta je nužno i vođenje računa o pridržavanju pravila postepenosti.

Razvijanje predosjećanja za opasnosti: Muslimani su zajednica koja je na meti drugih otkako je nastala, jer je riječ o zajednici Objave i Misije. Zbog toga će ostati izložena opasnostima od strane svojih neprijatelja, jer većina njih prezire Istinu. Zato moramo kod pripadnika ummeta razvijati predosjećaj za opasnosti, što iziskuje zbližavanje i prezir prema razjedinjavanju. Zatim,

svim pripadnicima ummeta prijete iste opasnosti i svi su njima izloženi, te bi ih njihovo nepoznavanje učinilo znatno slabijima. Postoje dvije vrste opasnosti: vanjske opasnosti, koje dolaze od drugih i unutrašnje opasnosti, koje dolaze iznutra. Historijska nam pouka potvrđuje da unutrašnje opasnosti često budu razornije i strašnije.

Islamsko bratstvo: Islamsko bratstvo je temeljno islamsko načelo i potporni stub platforme misionarskoga rada. Njegovo širenje priziva Allahovo, dž. š., zadovoljstvo na Nebesima i uspjeh na Zemlji, dok njegovo odsustvo priziva Allahovu, dž. š., srdžbu na Nebesima a poniženje na Zemlji. Islamski radnici su dužni buditi svijest o njemu u sferama teoretske misli i praktičnoga rada, te upozoravati na sve što nije u skladu s tim. Ostvarenje bratstva među islamskim radnicima jeste dar, milost, podrška i pomoć, te radosna vijest koja najavljuje uspjeh. Suprotno tome je odsustvo bratstva: tuga, surovost, sebičnost, grabežljivost, te loš predznak koji najavljuje poniženje.

Islamsko djelovanje je opća odgovornost: Pozivanje u islam je obaveza svih i nije svedena samo na one koji izučavaju šerijatske znanosti, iako je njihova odgovornost veća nego odgovornost ostalih. Pored toga, moramo znati da islam prihvata svakoga, kukavicu i heroja, škrtoga i plemenitoga, maloumnoga i pametnog, i tome slično. Međutim, islamskom radu, zbog njegove uzvišenosti, važnosti i opasnosti, potrebne su visoke moralne vrijednosti njegovih nosilaca: ljudskost i plemenitost, hrabrost i strpljenje, odvažnost i ljudskost, nepristrasnost i altruizam. Mi se moramo posvetiti ljudima s ovakvim moralnim vrijednostima, da ih pridobijemo i stavimo u prvi plan. Jer na njima sličnima opstoje aktivnosti islamskog djelovanja. To ne znači da oni nemaju ni greške ni mahane, jer svaki ih čovjek u određenoj mjeri ima. Međutim, to znači da su oni, općenito, osobe visoke moralne vrijednosti, pa ako i pogriješe, vraćaju se ispravnome, kao što daju

prednost općem nad privatnim, suštini nad formom, stvarnosti nad prividom i insistiraju na principima u svakoj situaciji cijeloga svoga života. Dok god visoke moralne vrijednosti prevladavaju u islamskom radu, to će biti pretpostavka za uspjeh, dok u suprotnom to nije slučaj.

Disciplinirana odvažnost: Odvažnost je dobro i blagodarno svojstvo jer budi duh odlučnosti, djelotvornosti, inicijative, truda, nadmetanja, nesebičnosti, kreativnosti i sličnih pohvalnih svojstava koja mogu misionarski rad voditi naprijed. Srazmjerno postojanju ovoga duha napredovat će i rad, a shodno njegovom slabljenju, slabit će i rad. Otuda su islamski poslenici svikli da zapale žišku odvažnosti, i dobro rade, ali se mora pri tome voditi računa o dvije stvari. Prva je da doza odvažnosti bude precizno proračunata, jer je ona poput lijeka koji ljekar propisuje bolesnome, pa mu određuje odgovarajuću dozu, ni preveliku ni nedovoljnu. To je stoga što ta doza, posebno kod omladine, stvara u njima naboj zanosa i uzbuđenja, koja se može izraziti na pogrešan način. Druga se ogleda u tome da je mudar islamski radnik dužan da omogući onima koji su mu se pridružili korisna radna polja u kojima mogu isprazniti naboj odvažnosti te osjetiti da su korisni, jer su učinili ono za što su sposobni, i tako se spasiti samoprijekora koji će ih pritijesniti ako to ne učine. To će ih obradovati i smiriti, a i ljudi će se okoristiti njihovim djelima i bit će sretni.

Između zvaničnog i nezvaničnog: Zvanični islamski rad jeste rad koji se vrši na institucionaliziran način, a nezvanični islamski rad jeste onaj koji se vrši izvan institucionalnih okvira. Uobičajeno je, najčešće, da postoje negativna mišljenja, ili predrasude, ili optužbe, ili neprijateljstva među njima. Odmah na početku moramo imati na umu dvije važne stvari. Prva je da nijedna od strana niti u potpunosti griješi niti je u potpunosti u pravu, jer obje imaju ponešto od jednoga i drugoga. Druga je da se mogu desiti razmjene pozicija, pa se nezvanični rad pretvara u zvanični, a zvanični u

nezvanični. Potrebno je da obje strane ulože ustrajne, mudre i iskrene napore za izgradnju mostova povjerenja, razumijevanja, potpomaganja i samilosti, jer Misija je odgovornost svih. Ako se to realizira, koristi su zaista mnogobrojne. U suprotnom, svi će, i zvanični i nezvanični radnici, izazvati niz poteškoća, čak i nesreća. Zahtjev nije jednostavan, ali nije ni nemoguće odgovoriti na njega. On, zbog svoje izuzetne važnosti, zahtijeva i izuzetan trud, a na nama je da taj trud uložimo.

Iskrenost i ispravnost istovremeno: Iskrenost u islamu zauzima visoko mjesto, jer u pitanju je duša rada i uvjet njegove prihvatljivosti. Rad bez iskrenosti je, bez sumnje, uzaludan. Međutim, ni sama iskrenost nije dovoljna, jer rad može biti iskren, ali, recimo, neispravan. Haridžije su bili na vrhuncu iskrenosti, pored toga što su njihove greške bili strahovite. Stoga se poziv ka iskrenosti mora spojiti s pozivom ka ispravnosti, jer samo zajedno predstavljaju put do uspjeha. Islamski radnici moraju znati vrijednost ispravnosti i na nju poticati, te pozivati da se o njoj vodi briga istim intenzitetom kojim pozivaju ka iskrenosti. Dva su važna razloga za to. Prvi jeste vrijednost ispravnosti i činjenica da je ona blizanac uspjeha, njegov preduvjet i polovina, a drugi jeste taj što kod većine radnika na polju islamskog rada prevladavaju dobrota i iskrenost. Zbog toga je bilo, i bit će slušajeva, da ih se želi zavesti, zbuniti, prevariti i kompromitirati. Ponekad i oni sami ulažu trud za stvari od kojih postoje bolja rješenja. Ponekad ulažu napore za kojima nema nikakve potrebe, a ponekad se, što je krajnje neznanje i nepromišljenost, trude i žrtvuju na pogrešnom mjestu, bivajući loživo za promjene čije su prve žrtve oni – tako da novonastala situacija do koje takve promjene dovode zna biti mnogo gora od prethodne.

Ozbiljan nazadak: Rad mnogih muslimana, među njima i daija, odlikuje se golemim nazatkom u vjerskim i svjetskim pitanjima. Riječ je o problemu koji se kosi s Allahovim, dž. š., darovanim

uzvišenim blagodatima, koje ih osposobljavaju da budu predvodnici čovječanstva i stvaraoci civilizacije: od ispravnog motivirajućeg vjerovanja, do velikih bogatstava, značajne strateške pozicije i visokog nataliteta. Stoga bi se muslimanski intelektualci trebali prihvatiti proučavanja ovog problema, kako bi muslimani izašli iz apatičnosti u djelotvornost i iz nazatka u napredak. Najvažniji činioci koji pomažu na tome putu su ozbiljnost, inovativnost, preobražaj, konkurentnost, temeljitost, jednake prilike za sve, institucionalni rad, podsticanje na dobro, hvatanje u koštac sa onim što je loše i ljubav prema radu.

Zavjera: Posljednjih godina mnogo se govori o zavjeri, i među onima koji je generaliziraju, i među onima koji je negiraju, i među onima koji prema tom pitanju nemaju nikakav stav. Istina je da zavjere postoje od kada postoji čovječanstvo, i postojat će. Međutim, nije nam dozvoljeno, ni po vjeri ni po logici, da svaku pojavu tumačimo zavjerom. Također, moramo znati da zavjera nekada uspije, nekada ne, a ponekad se njenim akterima obije o glavu. Treba da se znamo ophoditi prema njoj, daleko od oba proturječna tabora koji griješe, i onog što preuveličava i onog što nipodaštava, tako što ćemo je korektno dimenzionirati. Moramo se pozabaviti zakonima konflikta i dogovora s drugima, više nego što se bavimo detaljima. Ne smijemo svoje greške i nemoć opravdavati zavjerom. Zatim, u pogledu našeg odnosa prema zavjeri, najgore je da budemo žrtve neznanja o njoj, ili njenog preuveličavanja, ili unižavanja, ili njenog lošeg tretiranja, ili zanemarivanja uzroka za koje nam je Allah, dž. š., naredio da pazimo.

Krugovi utjecaja i obraćanja pažnje: Musliman u svome životu ima dva kruga. Prvi je krug utjecaja, a pod njim se podrazumijeva ono što se nalazi na njegovom prostoru iz reda stvari u kojima čovjek može biti aktivan i tako koristiti sebi i drugima, poput brige za zdravlje i opskrbu, pomaganja bližnjima i kolegama, upućivanja ljudi oko sebe, razvoja svojih mogućnosti,

bdijenja nad porodicom, poznavanja zakona koji uređuju njegov rad i državu i slično. Drugi je krug obraćanja pažnje, a pod njim se podrazumijeva praćenje lokalnih i međunarodnih dešavanja na koje čovjek ne može utjecati, ni manje ni više, poput rasta vrijednosti dolara, predsjedničkih izbora u drugim zemljama, globalnog zagađenja životne sredine ili ozonskih rupa. Od razumnog se muslimana traži da se najviše usredotoči na prvi krug, jer u njemu ima mogućnost utjecaja te zato što je to polje njegove šerijatske odgovornosti. Što se tiče drugog kruga, njega musliman treba tretirati u najužim granicama, kako bi znao šta se dešava u njegovom dobu i da bi bio povezan s drugima. Ako se preopširno njime pozabavi, upao je u zabranu. Usmjerio je napore, vrijeme i živce u nešto što će ga ražalostiti i što ne može poboljšati. Završit će u vječnom stresu, slomu i tuzi, možda će se i povući u sebe i ustuknuti čak i od onoga što može učiniti. Za to će sebi naći opravdanje, a možda će sudbini prebaciti odgovornost za nevolje koje je sam na sebe navukao. Lijepa li je poslovica koja kaže: „Uspješni su ljudi vješti da pronađu rješenja i alternative, a neuspješni su vješti da pronađu opravdanja i odgovore."

Značaj arapskoga jezika: Jezik je posuda znanja i spoznaje i sredstvo kontaktiranja. Jedan je od najizraženijih činilaca ličnosti. Time zauzima visoko mjesto u životima ljudi. Arapski jezik dijeli te osobine s drugim jezicima, a odlikuje se nad drugim jezicima time što je jezik koji je Allah, dž. š., izabrao za Svoju Časnu Knjigu. Allah, dž. š., a Njegova je mudrost potpuna – najbolje je znao gdje će spustiti Objavu, s obzirom na vrijeme, mjesto, čovjeka i jezik. Arapski je jezik bio jezik Časnog Kur'ana, Čestitog sunneta i većine islamskog naslijeđa. Praćenje historije islama dokazuje da je, gdje god se islam širio zajedno s arapskim jezikom, to najviše pogodovalo njegovom dobrom razumijevanju i kontinuitetu, čak i nakon prolaska njegove političke vlasti ili njegovog slabljenja. Otuda moramo stremiti širenju arapskog jezika, koliko god više

možemo, u muslimanskim nearapskim zemljama i gdje god se radi na širenju islama.

Preciziranje ciljeva: Svaki islamski rad ima svoje ciljeve. Preciziranje tih ciljeva jeste pitanje od najveće važnosti. Stoga nosioci ovoga ili sličnoga islamskog rada moraju definirati šta žele, precizno i jasno, i to zapisati tako da se može razabrati svaka rečenica, čak i svaka riječ, s obzirom na njenu decidnost, jasnost, ispravnost, potrebu za njom i mogućnost za njenu prihvatljivost. Onaj ko pomiješa, bilo pojedinac ili grupa, lijepa i buntovna nadanja sa dostupnom stvarnosti, njegova mogućnost za neuspjeh veća je od mogućnosti za uspjeh, a može doživjeti i potpuni neuspjeh. Kada grešku načine pojedinci, to je katastrofa, ali kada je napravi grupa, onda je riječ o dvostrukoj katastrofi. Jedna od najinteligentnijih kritika upućenih misionarskom radu jeste ta da najveći broj misionara zna šta ne želi, međutim ne zna šta tačno želi. Kada misionarski rad usvoji pogrešne ciljeve, ili ispravne ali nemoguće, on ugrožava sebe jer nastupa sa pozicije opsjene. Za njegove se nosioce neće zauzeti njihove iskrene namjere, jer dobra namjera jeste pola od potrebnoga, dok je druga polovina ispravnost. Radnici u oblasti islamskog djelovanja dužni su znati, potpuno jasno, ko su i šta žele, te da u svjetlu toga definiraju svoje planove i programe. Time bi dobili status nosilaca emaneta, iskrenih prema samima sebi, i nosilaca emaneta iskrenih prema onima koji su se odazvali njihovom pozivu. Ako tako urade, lijepo su postupili, a ako ne, neuspjeh je izvjestan.

Različite vrste hrabrosti: Hrabrost je časna osobina kojom da'ije treba da se okite, jer je riječ o jednoj značajnoj spremi za da'vetski rad. Nikada se da'vetski rad nije okitio hrabrošću a da to nije bio jedan od uzroka njegova uspjeha, a kad god bi bez nje ostao, bilo bi to uzrokom njegova neuspjeha. Pored navedene imamo i drugu vrstu hrabrosti, a to je hrabrost suzdržanosti. Riječ je o hrabrosti staloženosti, strpljenja i odstupanja, kada na to poziva

opravdana odluka, koju donosi utemeljeni autoritet, uz ozbiljnost, čestitost i odgovornu slobodu. Ova je hrabrost značajnija od progresivne hrabrosti, jer njen nosilac ne zazire od toga što će pasti u očima drugih, jer su njegovi pogledi širi, proračuni dugoročniji, a odluke u skladu s uvjerenjem. Najočitiji dokaz za to jeste povlačenje Halida ibn Velida, r. a., u bici na Mut'i.

Položaj nije cilj: Islamski rad je najčasnija zadaća u životu, jer je u pitanju zadaća vjerovjesnika i poslanika, a. s. Ustaljen je običaj, najčešće, da se onome ko se odlikuje osobinom islamskoga rada ljudi ukazuju poštovanje i ljubav, te on time dobiva poseban položaj. Važno je da onaj ko radi u ime Allaha, dž. š., ne treba težiti tom položaju, nego da na svom putu bude iskren prema Allahu. Ako dobije taj položaj, bez svog stremljenja k njemu, treba se Allahu, dž. š., zahvaliti na tome i voditi računa da bude na nivou ukazanog mu položaja. Treba ga prihvatiti uz ljubav za ljude, dobročinstvo prema njima, skrušenost pred njima, nastojanje da im se nađe na usluzi i da ne poseže za njihovom imovinom. On je dužan da taj položaj posmatra kao odgovornost, a ne kao moć, kao breme, a ne kao ukras, kao dug, a ne kao plijen, kao obavezu, a ne kao počast.

Misija, ne zanimanje: Ukoliko se islamski rad transformira iz Misije u zanimanje, što se vrlo često događa, forma će prevladati suštinu, nerad djelotvornost, sebičnost nesebičnost, samoprozvani islamski radnici zamijenit će istinske a licemjerni iskrene. Sve su ovo nedaće koje se događaju na različitim nivoima ovoga ili sličnoga misionarskog rada, kada se on iz Misije pretvori u zanat. Takvo što ponižava da'vetski rad i neprijateljima ove djelatnosti daje jako oružje protiv njega.

Novi preobraćenici: U prirodi čovjeka muslimana je da se raduje svakom novom obraćeniku koji prihvati islam. Međutim, ta radost ponekad prelazi granicu pa upadamo u pogreške koje smo inače mogli izbjeći. Kako bismo učinili ono što je dobro i za sebe i za novog preobraćenika te kako bismo se spasili moguće greške, mora-

mo se uvjeriti u namjeru osobe koja je prihvatila islam, njen način razmišljanja, ustrajnost i mudrost, a zatim joj umjereno pomoći kako bi se islam u toj osobi ustabilio, i kao namjera i kao razumijevanje i kao ponašanje. Time će on ostati u prirodnom stanju koje se mirno razvija. Međutim, ako pretjeramo s ljubaznosti prema onome ko pređe na islam, materijalno ili moralno, pretvorit ćemo ga u "plaćenika", ili čak u obmanuta čovjeka koji umisli da je on "profesor" i da mi moramo od njega učiti, a ne on od nas.

Šerijatsko-pravne škole (mezhebi): Šerijatsko-pravne škole (*mezhebi*) uopće, a četiri velike posebno, jesu dragocjeno naslijeđe i uistinu veliko bogatstvo. Ulema ih je formirala, a vjekovi iskristalizirali. One spadaju u fenomene kojima se ummet ponosi. Musliman ima pravo izabrati koji će od tih mezheba slijediti. Preporučuje mu se da se upozna, koliko može, s argumentima svog pravnog pravca i da poštuje opredjeljenje drugih, da s njima vodi dijalog, kada za to postoje razlozi, učtivo i objektivno, da se drži istine, da se zbog nje raduje, bez obzira bila ona na njegovoj ili na strani drugoga. Sve ove pravne škole imaju karakteristike koje variraju od ispravnosti do greške, dobroga i lošijega, i to je stvar o kojoj odlučuju mjerodavni islamski znanstvenici, koji imaju sposobnost komparacije, odmjeravanja, izbora i inoviranja. Prezrena mezhebska pristrasnost vrlo je štetna, međutim, umanjivanje značaja mezheba, sukob s njima, pozivanje muslimana da ih napuste i da izvode odredbe neposredno iz Knjige i sunneta mnogo je štetnije. Što se tiče zagovaranja ukidanja mezheba, to praktično nije izvodivo. Oni koji to pokušavaju i koji se okupljaju oko mišljenja i pravnih odredbi koje sami izaberu, ili koje im izaberu njihovi autoriteti, samo stavljaju sjeme, svjesno ili nesvjesno, za novi šerijatsko-pravni pravac, i time upadaju u ono zbog čega su druge kritikovali.

Žena muslimanka: Žena muslimanka izložena je velikoj nepravdi, koja dolazi s dvije ekstremne strane. Prva je sekularističko

zastranjivanje koje nastoji iskvariti muslimansku ženu i udaljiti je od njene vjere, prirode, časti i posebnosti. Druga je vjersko pretjerivanje koje stremi ka mumificiranju žene muslimanke, njenom stavljanju pod kontrolu i sprečavanju da izvršava svoju ulogu u životu. Protagonisti ovih krajnosti ne daju dobre rezultate, čak i ako su im namjere dobre. Većina njih na ženu gleda s podozrenjem, nedoumicama i potcjenjivanjem, te kroz pogrešno razumijevanje odnosa prema ženi. Pozadina ovog pogleda jeste neznanje o pravima žene u islamu i njenom karakteru, te dominacija običaja i tradicija, koje su se kroz vrijeme namnožile, i njihovo odijevanje u vjersko ruho – a sama vjera s tim nema ništa. Dužnost svih muslimana općenito, a posebno onih koji se angažiraju na polju islamskog rada, jeste da imaju povjerenja u ženu, da prema njoj budu pravedni i da joj utru put kako bi zauzela svoje mjesto u životu. U okviru toga stoji i uloga žene kao islamskog radnika, koja nosi brojne koristi, od kojih su najistaknutije: ostvarenje pravednosti, a pravednost je važno islamsko načelo, korist od njenih zalaganja u islamskom radu, posebno u oblastima u kojima nadmašuje muškarca, osujećivanje tendencija koje se predstavljaju kao tendencije za oslobađanje žene mada nije riječ o nečemu takvome – a te tendencije vješto koriste činjenicu da se prava muslimanke narušavaju na različite načine. Islam je taj koji je ženu oslobodio na pravedan i uravnotežen način, sačuvao je njena prava, njenu čast, nezavisnost, urođenu prirodu i specifičnosti, te ju je učinio polovinom društvene zajednice, sestrom muškarcu i kreatorkom novih generacija.

Sveobuhvatnost značenja ibadeta: Svrha cjelokupnog ljudskog postojanja jeste obožavanje Allaha, dž. š., Koji je rekao: *Džine i ljude stvorio sam samo da Me obožavaju*. Ovaj sveobuhvatni pojam ibadeta čini čovjeka pokornijim Allahu, radosnijim zbog stalne veze s Njim i korisnijim ljudima i zemlji. Žalosno je što ovaj sveobuhvatni pojam ibadeta većina ljudi reducira na obredoslovne aspekte, tako da su im oni postali sav ibadet. Treba kazati da

je terminološka podjela kakvu nalazimo u islamskoj tradiciji: vjerovanje (ar. *aqā'id*), obradoslovlje (ar. *'ibādāt*), međuljudski odnosi (ar. *mu'āmalāt*) ustvari znanstvena klasifikacija koju su iznudile, ni manje ni više, potrebe izučavanja i educiranja. Međutim, ovom podjelom neki ljudi su pojam ibadeta sveli u okvir obredoslovnih aspekata. Riječ je o golemoj grešci, koja je navela na širenje pogrešnog razumijevanja, s jedne strane, te isticanje važnosti obrednih karakteristika među manifestiranjima islama više nego drugih, s druge strane. Stoga vjerujemo da ibadet treba poimati u širem značenju, što su zagovarale i dobre prve generacije islamskih učenjaka. Pozivamo svakog muslimana da usvoji ovaj pojam tako da mu ibadet obuhvati sve: i vjerovanje u užem smislu, i politiku, i obrede, i međuljudske odnose, i izgradnju zemlje, i širenje Objave, i dozvoljeno uživanje, i rekreaciju, i temeljitost, i dobročinstvo i sl.

Prema budućnosti: Vrijeme, Allahovom, dž. š., odredbom, neprekidno teče. Sadašnjost je dijete prošlosti, a roditelj budućnosti. Stoga, islamski rad mora razmotriti iskustva prošlosti, izgraditi lijep odnos sa sadašnjosti i pripremiti se za budućnost. Mora uzeti stvar u svoje ruke, u granicama mogućnosti, a odredbu prepustiti Gospodaru uzroka i posljedica, vjerujući i uzdajući se u Njega. Razmatranje budućnosti i planiranje u vezi s budućnosti obavezan su dio islamskog djelovanja, znak su ispravnog kursa i put ka uspjehu. Ukoliko islamski radnici tako postupaju, onda znači da lijepo postupaju, a ukoliko ne, sami su sebe osudili na učahurenost i osamljenost. Nakon izvjesnog vremena postat će samo vijest – radili su svoju zadaću i vrijeme ih je pregazilo. Islam je vjera budućnosti. To ćemo pronaći u brojnim segmentima, a najznačajniji je taj što nas islam stalno poziva da budemo svjesni da nas Allah, dž. š., promatra i da se pripremamo za Dan obračuna. Jer, naša stvarna budućnost je tamo. Svi znamo Jusufov, a. s., slučaj on je spasio Egipat od gladi tokom sušnih godina, svojim mudrim planom za budućnost. Naš poslanik Mu-

hammed, a. s., vodio je veliku brigu o planiranju za budućnost, koje je obuhvaćalo sva pitanja, jer je rađeno do u sitne detalje. Primjere za to imamo u Hidžri u Abesiniju, Hidžri u Medinu, sporazumu koji je potpisao s Jevrejima, u izvidnicama koje je slao, ratovima koje je vodio, diplomatskim pismima koja je dostavljao, u njegovom uvidu u lokalna i međunarodna pitanja, popisu broja muslimana u Medini – i sličnim primjerima koje slavi Časni Vjerovjesnikov životopis.

Reakcija: Upozoravamo na činjenicu da neki reformatori bivaju žrtvom vlastitih postupaka. Naime, kada vide neku izopačenost u shvatanjima ili ponašanju, dešava se da joj se suprotstave pretjeranom reakcijom pa dozvoljeni prostor sužavaju bez razloga. Imam Muhammed Abduhu bojao se prevladavanja učmalosti i širenja praznovjerja, te je neprestano isticao vrijednost razuma. Pjesnika Muhammeda Ikbala žalostila je nesposobnost i lahkomislenost muslimana kojima je bio svjedok, a koje su dolazile kao posljedica pogrešnog razumijevanja sudbine i određenja. Potaknut time on je pretjerano naglašavao da musliman suvereno vlada svojim djelima. Isti je slučaj i sa onima koji (govoreći o vjeri) pretjerano obrazlažu pojam novotarije (*el-bid'a*), potaknuti time što vide novotarije koje se pripisuju vjeri, mada sama vjera s tim novotarijama nema ništa. Navest ćemo i primjer onih koji vide mezhebsku pristranost pa zagovaraju gašenje mezheba, ili onih koji vide širenje rasipništva u određenom mjestu, pa se opredijele za negativni asketizam.

Uspjesi i padovi: U islamskoj historiji brojni su časni primjeri na koje možemo biti ponosni. U arhivi islamskog rada također postoje ugledni primjeri koji pružaju osjećaj ponosa. Ti časni primjeri postaju korisni naboj ukoliko se transformiraju u radni polet, koji bi vodio ka pokušaju njegova preslikavanja u budućnost, kao što postaju štetni naboj ako se pretvore u duh nesposobnosti koji se zadovoljava opjevavanjem i ponosom. Isto se

odnosi i na greške koje nosi islamska historija i arhiva islamskog rada. Te greške postaju korisni naboj ako iz njih uzmemo pouku i usmjerimo se ka budućnosti s radnim graditeljskim poletom. Također, one će izazvati štetni naboj ako kraj njih stojimo i bivamo zadovoljni plačem i samoprijekorom.

Kada život postane preči: Šehadet[4] je visoki položaj koji Allah, dž. š., poklanja probranima iz ljudskog roda. Njega priželjkuju iskreni. Međutim, život na Allahovom putu jeste kao i smrt na Allahovom putu, neophodna i čestita borba. Štaviše, možda je život na Allahovom putu muslimanima korisniji od smrti na Njegovom putu, recimo, onda kada oni koji žele raditi na polju islama utroše svoju energiju da bi pronijeli slavu Vjere, da bi bili na usluzi ummetu, progresivno i graditeljski se ponašali i ponudili častan obrazac za muslimansku društvenu zajednicu, koji bi se svidio drugima i privukao ih da ga prihvate.

Grijesi i pokornosti: Srce može biti i neposlušno i pokorno, a tako isto i drugi dijelovi tijela. Djela srca imaju prednost nad djelima ostalih dijelova tijela, jer su vezana za srce, a ono je glavno u čovjeku i ono je to koje ga vodi ka pokornosti ili neposluhu. Spasiti se od grijeha srca teže je nego spasiti se od grijeha ostalih dijelova tijela. Učiniti srce pokornim Allahu, dž.š., teže je nego učiniti pokornim ostale organe tijela. Musliman se mora kloniti grijeha i biti pokoran oboma zajedno. Time će ostvariti traženu uravnoteženost između forme i suštine, slike i onoga što ona odslikava, iskrenosti namjere i pokreta tijela.

Pobožnost i "pobožnost": Ispravna pobožnost jeste budan razum i zdravo srce. Onaj ko je pobožan na opisani način biva omiljen među ljudima i poželjan primjer, koji zaziva oduševljenje i ugledanje na sebe. Kako god uzdižemo ovakvu pobožnost, upozora-

4 Šehadet na ovom mjestu znači dati život na Allahovom putu, odnosno postati šehid. (op.prev.)

vamo na onu koja joj je oprečna, a to je lažna pobožnost, koja proizlazi iz poremećenog razuma, ili bolesnog srca, ili iz oboga zajedno. Jer, ona u svojim motivima i ciljevima ima obmane ili interese, ili oboje zajedno, a onaj ko je "pobožan" na takav način biva prezren među ljudima i nepoželjan primjer. Ovakva je vrsta pobožnosti bila i ostala uzrok odvraćanja od Allahove vjere. Pored toga, njene štetne posljedice mnogo su gore od posljedica grijeha čiji se činitelji ne pozivaju na vjeru. Među pokazatelje lažne pobožnosti spada izgrađivanje vanjštine a zanemarivanje unutarnjih vrijednosti, vođenje brige o dobrovoljnim ibadetima a zanemarivanje eksplicitnih naredbi, pribjegavanje vlastitim interesima a zanemarivanje općeg interesa. Također, jedan od njenih znakova jeste da ljudi koji su "pobožni" na takav način svoje strasti, mahane i nesposobnost prikrivaju ruhom vjere i da vrebaju pozicije koje ne zaslužuju, te da omalovažavaju druge koji su pristojne pozicije dobili zbog svoje ažurnosti i sposobnosti.

Hadisi o sveopćoj smutnji i krvavim obračunima: Islam je sačuvana vjera, potpomognuta Allahovim, dž. š., određenjem. Budućnost pripada islamu, makar to njegovi neprijatelji prezirali. U prilog tome govore ajeti Mudre Knjige, tekstovi časne poslaničke Tradicije, vjesnici radosti iz stvarnosti i znaci budućnosti. Islamski radnici moraju imati postojanu nadu da je to tako, jer je, prije svega, vjerodostojno. Ta nada pomaže im onda kada ulažu napore i stječu pomagače. Ono što je dobro spomenuti ovdje jeste da je većina hadisa koji govore o tome da će se pojaviti sveopća smutnja i nered i krvavi obračuni slabe vjerodostojnosti, a da vjerodostojne hadise, koji govore o tome da situacija ummeta ide nagore, treba posmatrati kao hadise koji su vezani za određeno vrijeme, prostor, ili ličnosti, što ne dopušta da se na sadržaju takvih hadisa temelji čvrsto uvjerenje. Uzimanje takvih hadisa kao općevažećih argumenata velika je greška, jer ta pogrešna argumentacija proturječi jakim postojanim općim zakonodavnim

tekstovima, koji obećavaju Allahovu, dž.š., pomoć. Također, takav način argumentiranja proturječi Allahovim, dž. š., zakonima u Univerzumu, stvarnim dešavanjima kroz dalju i bližu historiju, kao što se kosi i s Allahovom, dž. š., pravednosti. Allahu ne priliči da obaveže ljude da pomažu njegovu vjeru i da im obeća pomoć, a da oni osjećaju da će, bez sumnje, biti poraženi. Kada znamo da se detalji poimaju u kontekstu cjeline, a pretpostavka u svjetlu nepobitne činjenice, posmatrat ćemo hadise o pojavi svopće smutnje i nereda kroz prizmu vjerodostojnih hadisa i čvrsto vjerovati da je islam vjera potpomognuta naredbom Gospodara, dž. š.

Materijalno rasipništvo i umno rasipništvo: Rasipništvo je opasna finansijska propast koja dovodi do drugih propasti u svim segmentima života. Stoga se islam bori protiv rasipništva i kroz posljedice njegove rasprostranjenosti u pojedinim društvenim zajednicama ukazao je da rasipništvo vodi ka uništenju. Otuda je dužnost islamskih poslenika da se klone rasipništva i da se bore protiv njega. Pored ovoga postoji još jedna vrsta rasipništva, možda čak i opasnija, kojoj se mora suprotstaviti. Riječ je o umnom rasipništvu, odnosno luksuzu koji je raširen među nekim islamskim radnicima, ili onima koji su umislili da su islamski radnici. Takvo rasipništvo možemo vidjeti, naprimjer, kod onih koji su se posvetili izučavanju neke ljudske zajednice koja je nestala sa svim što je imala, a danas za ummet ne predstavlja ništa. Uočit ćemo ga i kod onoga koji piše cijeli članak, ili cijelu knjigu, a da čitalac ne zna šta je autor tačno želio reći. Primijetit ćemo ga, također, kod onoga ko skuplja informacije koje ne služe primarno njegovoj ideji, a čak i ne budu uopće tačne, jer želi opčiniti čitaoca svojom posebnošću i širinom informacija, kako bi se za njime poveli. Vidjet ćemo ga i kod autora iskrivljenog i umotanog govora, a pozadina toga jeste da je njegova ideja ili nejasna, ili je ne smije izreći iz ovoga ili onoga razloga. Ovakvi i slični primjeri jesu vrsta umnog rasipništva, a ono je

jednako materijalnom rasipništvu, ako nije i gore od njega. Ispravni i iskreni islamski radnici moraju ga se čuvati. Riječ je o gubljenju vremena, truda, novca i nagrade, te bježanju od stvarnih odgovornosti. Ono može biti rezultat nemara, ili pokušaj da se pokaže sveobuhvatno obrazovanje ili da se bude uspješan u pridobijanju ljudi. Dobra namjera, ako se i nađe tu, neće promijeniti rezultat.

Vjera jednoće i jedinstva: Islam je vjera jednoće (*et-tevhid*) i vjera jedinstva (*el-vahde*). Muslimanski ummet vjeruje u jednoću svoga Gospodara u Njegovoj svevišnjosti i u svoje jedinstvo. Stoga, islamski rad mora pridati pažnju pozivu na jedinstvo, i misli i osjećaja i prakse, te ukazivati na opasnost od raskola, i misli i osjećaja i prakse. Jedinstvo je snaga, milost, blagodat i djelotvornost, kao što je i povod za Allahovu, dž. š., pomoć i pobjedu. Raskol je suprotan tome. Islamski rad nije u stanju ponuditi ummetu rezultate koji su ekvivalentni brojnim naporima i žrtvama učinjenim radi njega. Iza toga stoje brojni uzroci, na čijem čelu jeste razjedinjenost, koja mori islamski rad, koja ponekad prerasteu mržnju i neprijateljstvo. Ono što doprinosi ostvarenju traženog jedinstva, ili približavanja njemu, jeste iskrenost namjere prema Allahu, dž. š., širenje ljubavi, napuštanje rasprave o pitanjima sa margina vjerovanja i pravnim sporednostima, o kojima su se razilazile i stare i o kojima se razilaze i nove generacije. Onaj ko u tim raspravama bude u pravu, za to će imati nagradu, a onaj ko u njima pogriješi, bit će mu oprošteno.

Korisna razilaženja: Jedna od rasprostranjenih zabluda među islamskim poslenicima jeste da su neprijateljske sile jedinstvene u borbi protiv islama. Istina je da su neprijateljske sile ponekad ujedinjene u borbi protiv islama, a ponekad razjedinjene. Čak ponekad zauzimaju stavove koji donose korist islamu i muslimanima, ne uzimajući u obzir motive koji iza toga stoje. Muslimanski um mora izučavati neprijateljske sile i precizno spoznati prirodu

nesloge među njima i iskoristiti istu za dobro države i naroda. Međutim, varljivo uopćavanje suprotno je Allahovom, dž. š., zakonu, kao što je suprotno i činjenicama iz dalje i bliže historije. U pitanju je lijenost, pokušaj da se pobjegne od aktiviranja pameti i preciziranja proturječnosti te iznalaska rješenja. Također, riječ je o ličnoj obmani, čiji se zagovarači žele opravdati za svoju lijenost i strah, jer se susreću sa snagama pred kojima ne mogu ništa učiniti, ni malo ni veliko.

Provođenje Allahovih odredbi u praksi: Ima jedno vrlo važno pitanje koje glasi: kako ćemo implementirati Allahove, dž. š., odredbe u zemljama u kojima nisu aktuelne, kako bi im se povratila pozicija koju su imale? Na početku, ne postoji razuman čovjek koji zagovara da postoji jedinstveno rješenje koje je valjano za sve situacije. Možda će sljedeće rješenje valjati barem većem broju njih. Islamski radnici moraju konstantno zahtijevati provođenje Allahovih odredbi, na miran, javan i ustrajan način. Moraju svima otvoreno kazati da na to imaju pravo i da im je to dužnost. Jedna od koristi ovakvog načina jeste da se otklanja strahovanje kod vlasti, ili barem umanjuje. To podjednako koristi i vlastima i islamskim radnicima. Na ovaj se način pobuđuju ostaci dobra u vlastima koje to ne čine, iz nesposobnosti, straha ili strasti. Nadalje, implementacija se događa postepeno, a to je bolje od ad hoc rješenja, ili da se u samu aktivnost poziva na provođenje Allahovih, dž.š., odredbi upletu avanturisti, uhode ili maloumnici. Ispravan pristup spriječit će takvo nešto. Korist tog načina jeste i osposobljavanje za korekciju grešaka, jer njegov javni karakter obznanjuje greške, za razliku od tajnosti koja ih skriva. Tome se može dodati da je jedna od dužnosti islamskih radnika da se u sebi bore protiv želje za vlasti i strasti za vladanjem, te da budu potpuno transparentni, da manevriraju, da ne žele vlast za sebe, već provođenje Allahovih odredbi i da stoje na usluzi onima koji to čine. Ovdje je lijepo navesti mudri savjet koji je često ponavljao šejh Ebu el-Hasan en-Nedevi. Naime, on je govorio kako je bolje

da se oni na vlasti navedu da vjeruju, nego da se oni koji vjeruju dovedu na vlast. Ovaj savjet nosi nadahnuće i podršku od Allaha, dž. š., i lijepo je da ga islamski radnici stalno imaju pred očima, u svim situacijama. Jer, provođenje Allahovih odredbi u svim se zemljama realizira tek nakon uvjerenja većine, bez prinude i prisile.

Da, oni jesu odgovorni: Kod velikog broja islamskih radnika vlada mišljenje da oni nisu odgovorni za neuspjeh svojih zalaganja. Međutim, pitanje neuspjeha treba valjano razmotriti, u suprotnom, njegovo zanemarivanje donosi veliku opasnost, a najmanja je: odsustvo svođenja računa i preispitivanja te izjednačavanje onoga koji radi dobro i onoga koji radi loše. Islamski radnici, ako su iskreni prema Allahu, dž. š., ako prihvate istinu i ako ulože napore za koje su sposobni, zaslužuju pohvalu kada uspiju, a imaju opravdanje ako ne uspiju. Ukoliko nedostaje jedan od ova tri uvjeta, ili više njih, propast će, odgovarajući za ono kako su skončali.

Uzdizanje, ali...!: Uzdizanje vjernika nad neistinom pohvalna je osobina, koja potvrđuje da u njegovom srcu prebivaju razum, pouzdanje u Allaha, dž. š. i čvrsto vjerovanje u ispravnost njegove vjere u koju poziva. Međutim, vjernik može zapasti u veliku grešku, a to je da se njegovo uzdizanje nad neistinom pretvori u uzdizanje nad onima koje poziva. Takvo je izopačeno uzdizanje jedna od ličnih čovjekovih obmana. Onaj ko to čini zavarava se da je bolji od ostalih i da se mora izolirati kako se njegova krepost ne bi zagadila njihovom neispravnošću, njegovo znanje njihovim neznanjem i njegovo uzdignuće njihovim posrnućem. Ukoliko vjernik dođe u ovakvo stanje, on, ni manje ni više, nije islamski misionar, nego teret plećima islamskog misionarstva. Islamski misionar dužan je uzdići se nad neistinom, a ne nad onima koje poziva vjeri. Štaviše, obavezan je zahvaliti se Allahu, dž. š., koji ga je počastio time da im bude na usluzi., kroz ljubav prema njima, strpljenje za njih i pobuđivanje dobrih osobina u njima. Time će uzdizanje sta-

viti u njegov valjan okvir i sačuvati se od prezrene samoobmane. Ovdje je posrijedi uzdizanje istine i načela, a ne uzdizanje pojedinca ili stranke.

Isprazno i zavodljivo sastajanje: Među samoobmane se također ubrajaju i susreti islamskih radnika u različitim prilikama, koje su bliže ispraznim sijelima nego korisnom radu, na kojima se raspreda o svemu i svačemu, kritizira ova ili ona osoba, ova ili ona institucija. Tu oni prelijevaju čašu svoje srdžbe govoreći o jednom pitanju, a blagosiljaju i pretjerano se kunu za drugo. Zatim sve pretresu, bez korisnog rada, uvjereni da su opravdani pred svojim Gospodarom, jer su Njegovu vjeru potpomogli koliko su mogli. Istina je da ničime Vjeru nisu potpomogli, nego su sebe zavarali tim ispraznim govorom, kojem se vraćaju s vremena na vrijeme, da popune slobodno vrijeme i zadovolje strast za pričom. Ova im je rabota lažna utjeha za volju koju osjećaju da služe vjeri, varaju sebe i druge, u tome nalaze privid zadovoljstva i bježe od stvarnih obaveza. Svoju nesposobnost, negativizam i besposličarenje odijevaju ruhom vjere, koje tu ne priliči.

Srednji put i umjerenost: Islam je vjera umjerenosti, tako da je daleko od dvije prezrene krajnosti pretjerivanja i umanjivanja. Allah, dž. š., pohvalio je muslimane, rekavši o njima: *I tako smo od vas stvorili središnju zajednicu*,[5] tj. pravednu i odabranu, jer su najbolje stvari one optimalne, dok su pretjerivanje i umanjivanje prezrena djela. Središnjost islama javlja se na svim životnim poljima koje je islam došao objasniti, jer je riječ o sveobuhvatnoj i konačnoj vjeri. Jer, musliman se, primjera radi, neće predati asketizmu toliko da ga odvrati od konstruktivnog i graditeljskog pristupa životu i izvršavanja obaveza da ne bi postao teret i breme, kao što se neće obijesno prihvatiti života, tražeći uvijek više. Odnosit će se prema životu uravnoteženo i umjereno. Kako središnjost i umjerenost nalazimo u izgradnji zemlje i traženju

5 El-Bekare, 143.

opskrbe, tako je nalazimo i u ibadetu, trošenju, međuljudskim odnosima, odijevanju, pravednoj uravnoteženosti između zahtjeva individue i društva, prava i obaveze, tijela i duše, razuma i srca i sličnome, bez pretjerivanja i okrnjivanja. Pretjerivanje je pokuđeno zato što upropaštava dobra čovjeka i društva, a umanjivanje je pokuđeno zbog toga što se kosi s urođenom prirodom čovjeka koja ga ne podnosi. Stoga je pretjerivanje bilo i ostat će slabost čovjeka koja u svojim nakanama nosi sjeme prolaznosti. Allah, dž. š., je izabrao islam da bude središnja umjerena vjera, jer On je stvorio čovjeka i na njega ga obavezao, i On najbolje poznaje njegovu prirodu, mogućnosti, slabosti i snagu.

Razmimoilaženje i raskol: Islam proklamira vrijednost jedinstva i potiče na nju, a upozorava na raskol. Međutim, potvrđuje ljudsku raznolikost koja mora dovesti do razmimoilaženja, koje je jedno od Allahovih, dž. š., zakona vezanih za ljude. Dvije su vrste razmimoilaženja, jedno korisno i drugo štetno. Kada je riječ o korisnome, ono podrazumijeva razmimoilaženje u stavovima, jer obogaćuje ljudsko iskustvo i u skladu je s ljudskom prirodom, onoliko koliko je predvidjela Božanska mudrost. Allah, dž. š., je odlučio stvoriti ljude različite u pameti, poimanjima, načinima razmišljanja, kao i u pogledu prirode, boje, veličine i oblika. Štetno razmimoilaženje jeste razmimoilaženje srca, o čemu govore plemeniti ajeti i časni hadisi koji ga zabranjuju. Jedan od njih je: *Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte!*[6] Dakle, korisno razmimoilaženje jeste razmimoilaženje raznovrsnosti, koje se međusobno ne poništavaju, dok je štetno razmimoilaženje razmimoilaženje suprotnosti, koje dovodi do konflikta i svađe i koje slabi sve koji su se razišli, tako da klonu i ostanu bez borbenog duha. Pored toga, mora se naglasiti da u islamu ima jedno "zatvoreno područje" gdje raskolu nije dopušten pristup, jer ono predstavlja islamske temelje na kojima

6 Alu Imran, 103.

se drži ummet: njegova osobnost, duh, misija, te vjersko, etičko i emocionalno jedinstvo. To područje predstavljaju vjerovanje, ibadet, islamska etika i decidne odredbe. Postoji potreba da se uči etika razilaženja i priznavanje prava drugih na drukčije mišljenje, dok god su u zakonski dozvoljenim granicama, kao i potreba da se prihvati različitost u mišljenjima o pitanjima vezanim za sredstva i načine, shodno uvjetima vremena i mjesta.

Bježanje i pribjegavanje: Postoje islamski radnici koji bježe u časnu prošlost ummeta pa mnogo o njemu zbore, opjevavaju ga i izražavaju mu pripadnost, ne radeći ništa, ni malo ni puno za šta su sposobni, obmanuti da tom rabotom opravdavaju svoj nerad. Postoje i drugi koji bježe nesretnoj sadašnjosti ummeta pa se mnogo žale, plaču, prekoravaju i optužuju, s pravom ili ne, ovu ili onu stranu, ne radeći baš ništa što bi mogli, obmanuti da su time skinuli odgovornost sa sebe. Postoji i treća vrsta koja bježi budućnosti pa ne radi ništa, oslanjajući se na dolazak časnog predvodnika, reformatora, ili iščekivanog Mehdija, ili nadahnutog vođe, ili heroja spasioca, obmanuti da će njegov dolazak biti nagovještaj za rješavanje svih problema i ostvarenje svih želja, ne vodeći računa o ustaljenim pravilima, postojanim zakonima i uobičajenom redu stvari. Ove tri vrste ustvari bježe od odgovornosti za koju su sposobni, izmišljaju neprihvatljiva opravdanja za svoju nemoć i obmanjuju jedna drugu, a one su teret i misionarskom radu i životu. Potrebno je da musliman poznaje svoju misiju, vrijeme u kojem živi i da zna za šta je sposoban, pa da to obavi iskreno i temeljito, bila posrijedi mala ili velika stvar. Malo stvara puno, i kap po kap stvara rijeku. Kada Allah, dž. š., kod Svojih robova vidi iskrenost i posvećenost poslu, podari uspjeh tome poslu, pa ummet od njega dobije najljepše plodove i najbolja djela.

Stav prema smutnjama: S vremena na vrijeme muslimani se susreću sa smutnjama, problemima i sumnjama, od drskosti prema

Allahu, dž. š., omalovažavanja Plemenitog Poslanika, s. a. v. s., do nasrtaja na muslimansku dijasporu ili na neku od muslimanskih svetinja, ili izrugivanje islamskim načelima, te tome slično. Različiti su skriveni motivi koji stoje iza toga. Ima tu i mržnje, i neprijateljstva, i neznanja, i traženja slave, iscrpljivanja napora iskrenih sinova ummeta i njihovo odvraćanje od stvarnog polja kojemu se njihova zalaganja moraju usmjeriti. Muslimanski um mora biti sposoban razlučiti ova huškanja i ophoditi se prema njima vodeći računa o motivima, interesima i rezultatima. Treba ih primiti sa šutnjom, pripremivši im odgovor koji će ih raskrinkati bez da ih imenuje, jer ona čekaju da im se suprotstavi i da ih se imenuje. Kada im se suprotstavlja, muslimanski razum mora to činiti jako pažljivo, ne prelazeći granicu. Jer, ako pređe granicu, rasuo je svoje napore i upao u zamku koju su zlonamjernici svjesno postavili, zamku odvlačenja pažnje, umaranja i iscrpljivanja. Onda se oni zbog toga raduju i pripremaju nove provokacije, kako bi se njihovo poigravanje s nama nastavilo kako oni žele.

Kada gore postane preče: Brojne su mogućnosti izbora fikhskih pravaca i načina islamskog djelovanja. Oni se razlikuju prema uvjetima, situacijama, poimanjima i znanstvenim nivoima. Nije razumno da bilo ko drugome nameće svoje mišljenje i izbor, makar vjerovao da je to što on zagovara ispravnije i bolje. Bolje je da se složimo u ispravnome nego da se raziđemo u ispravnijem, a da sarađujemo u goremu bolje je nego da se zavadimo u boljemu.

Opće islamsko djelovanje: Na polje sveopćeg islamskog djelovanja moramo iznijeti prihvaćene činjenice, a na stranu staviti razmimoilaženja pravnika, posebno kriva predanja, strane interpretacije, brojne ogranke, realne i nerealne pretpostavke. Svaka od ovih stvari ima svoje mjesto, i znalci o njima raspravljaju kroz precizne norme, shodno potrebi. Međutim, obični ljudi i omladina moraju se posvetiti praktičnim i njima korisnim stvarima.

Potrebna svojstvenost: Obaveza nam je voljeti učene islamske poslenike i nekadašnje i sadašnje reformatore, učiti dove za njih i na njih se ugledati. Međutim, nije nam dozvoljeno da ih držimo svetima niti da njihova iskustva doslovno prenosimo, tako da se ne zna za našu posebnost u okviru koje moramo voditi brigu o vremenu, mjestu i okolnostima. Time ćemo dolaziti do vlastitog stava, kako su i oni činili, i bdjeti, kako su i oni bdjeli.

Običaj nije vjera!: Ponekad neke navike, tradicije i običaji dobiju posebnu težinu, jer izgledaju kao da su dio vjere, a nisu. To se može uočiti na proslavama, tužnim povodima i društvenim odnosima općenito, a u stavu prema ženi posebno. Stoga moramo razlikovati običaj od vjere i donijeti sud o običaju, prihvatanje ili odbijanje, usklađujući ga s vjerom.

Jak vjernik: Dužni smo stremiti izgradnji jakog vjernika, jer je on Allahu, dž. š., bolji i draži od slabog vjernika, kako se prenosi u časnom hadisu. Kao što postoji snaga u vjeri kroz njenu ispravnost, snaga u vjerovanju kroz njegovu dubinu, snaga u ponašanju kroz dosljednost, snaga u razumu kroz svijest, tako postoji i snaga u tijelu kroz njegovu razvijenost. To od nas iziskuje da o tijelu brinemo na integralan i uravnotežen način, time što ćemo paziti na sve što mu koristi, na ishranu, sport, higijenu i slično tomu, a čuvati ga od svega što mu šteti, od droge, duhana, alkohola i drugoga. U tome su brojne koristi, a jedna od njih je ta da tijela budu sposobna iznijeti breme islamskog djelovanja.

Završna riječ

Komunizam je pao prije dva desetljeća. Zapadni kapitalizam danas prolazi kroz težak ispit. Glavne premise na kojima se zasniva uzdrmane su, ono na čemu se temelji sada je predmetom nedoumica. Danas je na Zapadu uočljivo da faktori njegove snage i uspjeha, pomoću kojih je vladao, uzmiču i da se znaci njegove dekadence svakoga dana javljaju u novim oblicima. Uistinu Allahovi, dž. š., zakoni ne mogu biti zaostali, niti su prema bilo kome pristrasni.

Nije ostao niko ko ima mogućnosti spasiti čovječanstvo do vas, misionari islama. Zato budite na visini svoje vjere i na visini svoga vremena, kako biste bili kormilari broda i kako biste učinili dobro sebi, i svim ljudima, muslimanima i nemuslimanima.

Vaša se odgovornost, općenito, proteže na vrijeme, mjesto i čovjeka. Vaš je poziv govor milosti, i zakon olakšavanja, uklanjanje grijeha i prevare, samilost prema ljudima, svim ljudima na cijeloj Zemlji. Stoga morate biti dobro svjesni svoga zadatka i znati da ste misionari, a ne sudije, reformisti, a ne revolucionari, graditelji, a ne rušitelji, milostivi, a ne pakosni, i djelovati dušom oca prema svojoj djeci i ljekara prema bolesniku, a ne dušom tamničara koji nasrće i mašine koja se sveti.

Kada to budete činili, bit ćete pravovođeni i pravovodiči, upućeni, i upućivači, i bit ćete najkorisniji Allahovim, dž. š., robovima. Ljudi su Allahova čeljad, a njemu najdraži jesu oni koji su najkorisniji Njegovoj čeljadi. Ljudi će vam, samovoljno, dati uzde da ih vodite ka dobru, svjetlu i miru.

Ova poslanica sadrži skupinu predloženih načela, koja su od početka do kraja plod dugog iskustva, neprestanog učenja, istraživačkog pogleda, napora, eksperimentiranja i praćenja. Priželjkujemo da se nađe pred muslimanima općenito, a pred njihovim predvodnicima posebno, kako bi bila svojevrsni kodeks islamskog djelovanja, ustav misli i prakse, gdje se širi prostor za uspjeh, ispravnost i djelotvornost, a sužava prostor za raskol, pogreške i nerad.

Nadamo se da će biti prihvaćena od islamskih poslenika, kroz podrobno izučavanje, koje će se završiti donošenjem stava o njoj, reduciranjem, dodavanjem, uklapanjem, revidiranjem, predlaganjem i uređivanjem. Mi stoga obećavamo plemenitoj braći koji će nam pisati, da ćemo njihovim pismima posvetiti pažnju, uvažavanje i zahvalu. Od njih tražimo da na ovu poslanicu gledaju kao da je njihova i za njih, pa neka pišu šta žele, pohvaljeni i nagrađeni bili.

Obznanjivanje ideja i javno raspravljanje o njima je najprimjereniji način za spoznaju grešaka ili ispravnosti koje te ideje nose. Otud postoji želja za poticaj zainteresiranosti za knjigu kod onih koji vode računa o pitanju Misije, kako bi se čula njihova mišljenja o njoj, s ciljem njenog poboljšanja, kako bi bila što bliža potpunosti. Time bi knjiga bila prikladna da se distribuira islamskim organizacijama i udruženjima. Ona je naš poklon njima, iz kojeg svaka organizacija i udruženje može uzeti ono što joj odgovara, i dodati, i unaprijediti je. U tome jeste mnogo dobro, uz Allahovo, dž. š., dopuštenje.

Allah, dž. š., daje pomoć i uspjeh. Molimo ga, Slavljen neka je, da nam omogući da postignemo Njegovo zadovoljstvo i da nas učini poslušnim Njemu. On zaista sve može.

Biografija autora

Dr. Hisham Altalib rođen je 1940. god. u Iraku. Elektrotehnički fakultet završio je na University of Loverpool, u Velikoj Britaniji, 1962. god., a iz iste je oblasti doktorirao na Purdue University u Indiani, Sjedinjene Američke Države, 1974. godine.

Islamskom radu priklonio se u Sjevernoj Americi dok je još studirao, i ostao mu vjeran do danas. Obavljao je brojne funkcije u različitim islamskim organizacijama. Između ostalog, bio je prvi direktor Odsjeka za obuku o vještinama upravljanja u Asocijaciji muslimanskih studenata u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi (The Muslim Students Association of the U.S. and Canada), od 1975. do 1977. god., te generalni sekretar Svjetskog saveza muslimanskih studentskih asocijacija, 1976. god. Održao je brojne radionice o vještinama upravljanja te brojne znanstvene tribine, kako u Sjevernoj Americi tako i van nje.

Dr. Hisham Altalib je član-osnivač Međunarodnog instituta za islamsku misao (1981. god.) i član-osnivač Humanitarne organizacije SAR, od 1983. do 1995. Autor je čuvenog djela *Vodič za vježbanje vještina upravljanja*, prevedenog na više od dvadeset jezika. Trenutno vrši funkciju direktora finansija Međunarodnog instituta za islamsku misao u Vašingtonu.

IZ UVODA

Ovaj Kodeks jeste poziv svim muslimanima, a posebno onima koji se angažiraju na polju islamskog djelovanja. U njemu se nalazi određeni broj pravila, odredbi i principa koji oblikuju etički kodeks islamskog djelovanja. Kodeks je posvećen izgradnji kulture mišljenja i praktičnog djelovanja. Cilj mu je proširiti prostor za zbližavanje pogleda, ispravno djelovanje i učinkovitost, i smanjiti prostor za proturječja, greške i nerad.

* * *

Stoga, Kodeks vodi brigu da ga odlikuje preciznost, objektivnost, neutralnost, jasnoća, naučna metoda, duh visoke etike, prikladan jezik tako da čitalac osjeća kako iza ovog Kodeksa stoji stvarnost, a ne predstava, plemeniti duh širokih vidika, širokogrudost i iskreno i ozbiljno htijenje da se bude u službi islamskog djelovanja.

Hisham Yahya Altalib (r. 1940) finansijski je direktor Međunarodnog instituta za islamsku misao. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu Liverpool univerziteta, a u istoj je oblasti i doktorirao na Purdue univerzitetu u gradu Laffayet, Indiana (SAD).

Hisham Altalib aktivno se posvetio radu za islam u Sjevernoj Americi. Na tom području i danas veoma vrijedno radi i doprinosi. Obavljao je nekoliko važnih funkcija u raznim islamskim organizacijama, uključujući poziciju prvog stalnog direktora Odjela za obuku lidera pri Asocijaciji muslimanskih studenata u Sjedinjenim Američkim Državama (*Muslim Student Association of the United States and Canada* – MSA) u periodu od 1975–1977, kao i poziciju generalnog sekretara Internacionalne islamske federacije studentskih organizacija (*International Islamic Federation of Student Organizations* – IIFSO). Hisham Altalib vodio je brojne treninge, obuke i seminare u Sjedinjenim Američkim Državama i diljem svijeta.

Utemeljitelj je SAAR fondacije (1983–1995), te utemeljitelj i član Međunarodnog instituta za islamsku misao od 1981. godine. Autor je djela *A Training Guide for Islamic Workers*, koje je do danas prevedeno na preko dvadeset jezika.

CNS
CENTAR ZA NAPREDNE STUDIJE
CENTER FOR ADVANCED STUDIES
SARAJEVO